Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ШОАТТА, 23 февраль, 1974 шу. • № 24 (15320). • Мах 2 кеп.

XIV областной партийни конференци

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХА ХЬАКЪЕХЬАРА ОТЧЕТ

КПСС обкома хьалхарча секретара нов. С. С. АПРЯТКИНА доклад

Новкъостий делегаташ!

Парте обкомо отчет луш дола дIадаха кхо шу партеи Советски пачхахьалкхени чурчеи дунен халкъашта юкъерчеи вахаре хиннача лоархIамегIарча событеех дизза дар. Уж дар советски халкъю КПСС XXIV съездо белгалдаь сийлахь-доккхий гIулакхаш кхоачашдар духьа тIагIерттан са ца кходеш болх баь шераш. Хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIаберзабаь парте чIоагIа болх бар, советски наха турпал къахьегар бахьан долаш дикка дийбад вай общества материальни духовни рузкъаш. Кхы а дуккхагIа чIоагIъеннай цун идейно-политически цхьоагIон СССР халкъий дохаргдоаца доттагIали. Лакхбеннаб вай Даьхен экономически низи дунен халкъашта юкъера авторитети.

Декабрьски (1973 ш.) Пленума решенешкеи Пленуме КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даьча къамаьлацеи боккха мах баьб пятилетка кхоалагIча, хоадамбеча шера баьча балха, массе оагIорахьара анализ яьй экономика дегIайоалаяра саггота хьалхашка эттача проблемай, боахама болх эргабаьккха тоабара тIаерзаяь принципиальни положенеш хьаоттаяьй. Чакхдаха дезача гIулакхий низ бола программа санна тIанийцар коммунисташеи парте боацарашеи, болхлой классо, колхозни ахархоша, халкъа интеллигенце нийслагIча пятилетка диълагIча, къоастамбеча шера планови заданеш кхоачашеи тIехкхоачаши е аьнна парте ленински Центральни Комитето баь тIахьехам. Кхы тIа а айлуш латт Эрригсоюзни социалистически яхь, дIаьхегIа хул из дуккхача пайданеча гIулакхашцеи кердача чулоацамцеи.

Республика коммунисташа, берригача къахьегамхоша дегтIара раьза хинна хьаллоац парте Центральни Комитето, цун Политбюрос, партеи Советски пачхахьалкхени арахьара политически никъ кийчбечеи чакхбоаккхачеи тIехдаьнна доккха дакъа лаьцача КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева хьинареи хьалхашка латта декхар кхоачашдара тIадерзадаьи чакхдоаха гIулакхаш. Дунен тIара хьалаш дикка хувцалуш латт кхохкам кIаьдбаргахьа, халкъий машар, кхерамзле, доттагIал чIоагIдаргахьа, дунен халкъашта юкъе цхьана леладу гIулакхаш шердаргахьа. Кхы а дуккхагIа чIоагIлуш латт социализма, къамий кортамукъаленнеи социальни прогрессаи тIехьа латтача низий позиценеш. Цу наькъагIа керда боккха гIа баккхар хилар дерригача советски халкъо массава раьза а волаш къоабалъяь тIаийцача а вайцигеи доазол дехьеи шерра общественносто хьаллаьцача а дукха ха йоаллаш Кубе ваха хиннача новкъоста Л. И. Брежнева визитах.

Отчет еш йола юкъ белгалъяьлар СССР хьаьни Нохч-ГIалгIайчеи автономеи 50 шу дизар санна йолча лоархIамегIарча событешца.

Республика къахьегамхоша социализман коммунизман материально-технически база хьаеча, халкъашта юкъера доттагIал чIоагIлеча лаьцача даькъа боккха мах баьб партеи правительстваи: республикана Октябрьски Революцеи халкъий ДоттагIалеи орденаш еннай.

Парте областной комитето, эрригача областной партийни организаце шоай гIулакхаш чакхдаьхад КПСС XXIV съезда решенеш, парте Центральни Комитета дIахора соцамаш, партийни организацей балха тIарча кхоачамбоацарий принципиальнои ирен мах баьча КПСС обкома X пленума соцам кхоачашбар духьа къовсам а лоаттабеш.

Новкъостий! Республике боахама гIирс хьалбеча кулгалдара ше беча балха тIа КПСС областной комитето партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органий гIулакхаш тIадерзадаьд производства эффективность лакхъяра, Iилма-технически прогресс сихъялара, нийслагIча пятилетка планови заданеши социалистически декхараши толаме кхоачашдара. Пленумашка, актива собранешка, обкома бюро заседанешка хадданза дийцад халкъа боахама доакъойн къаьст-къаьстача предприятейи гIулакхаш тоадара, республика эррига экономика дегIайоалаяра перспективаш Iалашъяра тIадерзадаь дешаш.

Областной комитето къаьстта уйла тIаахийтай боахами культуреи дегIаухача, къахьегамхошта коммунистически кхетам луча партийни организацей денал айдара, юххьанцарча партийни организацей гIулакхаш халданза тIадерзадаьд нахапара бувзам чIоагIбара, производство айяра гIулакха къахьегача коллективай лоархIам лакхбара, яхье хьалхле лелаяра дакъа коммунисташка хулга Iалашдара.

Сийрда оагIув а хинна республика промышленноста, гIишлошъяра, транспорта болхлой къахьегама гIулакхий историна юкъеяхай массе метте продукци дуккхагIа арахецара, цун дикал лакхъяра, къахьегама овсарле дIахо айяра тIаерзаеш хинна, СССР хьаьни Нохч-ГIалгIайчеи автономеи 50 шу дизара даха доаггIача тайпара накъадахар духьа лелаяь яхь.

ДIадахача кхаь шера хьалъяьи реконструкци яьи 25 йоккха предприятеи производствоя, эксплуатаце дIаеннай 82 механизированни поточни линии, 17 комплексно-механизированни автоматизированни участоки цехи, юкъейихьай 1000 гаргга толлашагIа йола технологически процесс. ЧIоагIъеннай «ГрозНИИ», «Грозгипронефтехим», «СевКавНИПИнефть», «Чечингражданпроект» яхача а кхыча а Iилма-тохкамеи проектнии институтий экспериментальни база.

Прикладной лоархIам болаш дола, дерригa а лаьрхIача 40 миллион совгIча сома маьха дуккха фундаментальни тохкамаши балхаши даьд республикерча Iилмахоша, проектировщикаша, конструктораша.

Промышленни производство дегIайоалаяра, из хIанзарча технически ларда тIа яккхара боккхача лоархIаме я «ЦЕОКАР-2» яха крекинга катализатор яккхара технологи, кердача конструкцех дола одношарошечни осташ хьадар, Грозненски мехкдаьтта доалла моттигаш кафаерзаяра принципиально керда схемаш, геофизически тохкамаш дара, бурув тохара, мехкдаьтта дахараи чакхдахаран лаьрхIа дуккха приборaши упраление системаши санна йола разработкаш. Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводашта реконструкци яра енна дуккха лоархIаме заданеш кхоачашъяьй. Проекташ оттаяьй республика тайп-тайпарча районашка тIерча мела, кIалхарча мела, юрски тIоанашка лахара-тахкара балхаш дара.

КПСС обкомо, горкомаша, райкомаша, партийни организацеша баьча организаторскии политическии балхо новкъостал даьд пятилетка дIаяхача юкъагIара заданеш кхоачашъяра. Кхаь шера план промышленни продукцена реализаци яра боарама 100,5 процент кхоачашъяьй. Планал совгIа реализаци яьй 23 миллион совгIча сома маьха йолча продукцена.

КIезига яц вай шерра-шерра дика толамаш доахаш йола, Эрригсоюзни социалистически яхье котъювлаш йола коллективаш.

Теркалбе боагIаш ба, масала, Грозненски химкомбината къахьегама коллектива болх. Цу предприяте партийни организаце (парткома секретарь нов. А. М. Космин) дукха хIама даьд пачхахьалкхен план кхоачашъе, производстваца мамогта интенсификаци е, къахьегама овсарле лакхъе, арахецача продукце дикал тоае коллектив оаццагIъяккхара, хIаьта уж хIамаш кхычарна дика хьокхам хила йиш йолаш я да.

Парте обкомо халданза уйла тIаахийтай технически прогресс сихъяра дешаьта, парте городской, районни комитеташеи юххьанцарча партийни организацешеи промышленни предприятеш технически кхы тIа а кийчъяра практически гIулакхаш чакхдоахилга вIаштIехьдаьхад.

Партийни организацешеи боахама кулгалхошеи халданза технически прогресс хилийтара беча йоакхоню предприятей балха юкъарча результатташта мел дика новкъостал ду шаьра бIаргагу «Электроприбор» яхача завода балха опытага хьежача. Завода парткомо (секретарь нов. Н. М. Ченский) цеховой партийни организацейи партийни группайи гIулакхаш халданза тIадерзадаьд хIара болхлочун творчески хьинар лакхдергдола хьалаш вIаштIехьдахара. Iилма-технически прогресс чакхъяккхара кIезига лоархIаме бац болхлойи специалистийи шоай творчески планаш оттаяра тIехьа предприяте баьржа болам.

Духхьал цу предприяте хьахиннаб хIаране пятилеткаш ханал хьалха кхоачашъяра тIехьара болам. Иштта хIанз а, шоай торонаш йиста а йиста, приборашъераша 1974 шера встречни план тIанийцай 1 миллионни 200 эзарни сома маьха продукци кхы тIа а хьаеаьнна дош а луш.

Цу даькъе дика болх бу иштта «Электроинструмент» яхача завода, Старогрозненски бурув тохара балхий управлене, цхьайолча кхыча партийни организацеша а.

Цхьабакъда бIарчча хьанийцача республика промышленносто Iалашдаьдац пхе шера заданегIа оттаяьча тайпара производство дегIайоалаяра темпаш лакхъелга.

Укх тIеххьарча кхаь шера къаьстта чIоагIа тIехьайнсай мехкдаьтта доаха промышленность. Пайда эцанза дукха торонаши резерваши я мехкдаьтта чакхдоахача, машиностроене, хьу чакхйоахача, яйгача, кхачан промышленносте, халкъа боахама кхыча доакъошка.

Пятилетка кхаь шера план кхоачашъяьяц 23 предприяте, цар бехкагIа мехкага дIа ца кхоачаш йисай 30 миллион сома маьха промышленни продукци.

Эггара чIоагIагIа тIехьайнсай Ермоловски ДОК, Аргунски гIишлой материалийи гIишлой индустреи комбинат, «Старогрознефть» НГДУ, кога гIирсий фабрика, кхыраш. Йиъ предприяте кхоачашъяьяц 1973 шера продукцена реализаци яра план.

Парте обкомо, горкомаша, райкомаша цкъа санна дукхаза а дийцад цхьайолча предприятешеи промышленноста доакъошеи болх, во беш хилар ца дувзаденна дола дешаш, цхьабакъда хIанзалца хьа дIадоаккхаденнадац тIехьадисар. Промышленни предприятейи ведомствайи цхьаболча кулгалхоша дIаьккхаяц планаш кхоачашъяра организаторски болх бе безача метте уж эIамигъяргахьа корректировка е гIертаж йола, КПСС ЦК-ас харцахьа лаьрхIа эйпе практика. Планови дисциплина йизза кхоачашъелга закон а хинна дIаэттгадац дуккхача кулгалхошта. 1974 шера январе а продукцена реализаци яра планех лоархIаьяц 15 предприяти.

Пачхахьалкхен планаши контрольни заданеши йизза кхоачаш ца яр дуккхача хьале йолаш йолча торонех пайда во эцар бахьан долаш да.

Хьаэцаргья вай, масала, мехкдаьтта промышленность. Дуккхачарна хьалхашка увтт хаттар: доаккхаш дола мехкдаьтта кIезиг хIана лу? МалагIаш я дIахора перспективаш?

Ховш маларра, геологаша, бурувдеттараша республика дукхача районашка хьийга къа бахьан долаш мела тIерча тIоанашка мехкдаьтта доалла шоай тайцара моттигаш хьайийллай. Бурув детташ яьхача дукхагIйолча скважинашкара низ бола кIеж йийттай мехкдаьтто. Мехкдаьттахой, цу тайппара, торо хиннай хIара шера мехкдаьтта тоъал алсамдаха, доагора дефицит кхычахьара доахача мехкдаьттаца кIезигъе кхы торонаш йоацаш мохк хинна хилча хIаьта а.

Мела тIерча тIоанех пайда эцара оттаяь хийна системаш нийся хилар бакъду Iилмо даьча тохкамаша, дуккхача шерашка царна эксплуатаци яра опыто, мехка эггара лакхагIа йолча, 60—70 процентага дIакхоачача мехкдаьтта дахара коэффициенто.

Цхьабакъда, мехкдаьтта алсам а доахаш, «Грознефть» объединене кулгалхоша кхета ца де йиш яцар мехкдаьтта промышленни запасаш алсамъяхар духьа геолого-тохкама балхий объемаш цу хана мамогта лакхъянза яргйоацилга. Парте обкомо даим цунна тIаерзаяьй мехкдаьттахой уйла. Халахете а, укх тIеххьарча шерашка из декхар лерттIа кхоачашдеш хиннадац, хIаьта бурув тохара гIулакх эсала леладарах, аварещ дукха хиларах, бурув шортига деттарах, материальни ресурсех кагдараш дарах, бурув тохара планаш кхоачаш ца ярах доагIар дизза хьадийхадац «Грознефть» объединене, бурув тохара балхий управленей кулгалхошкареи цар партийни организацешкареи.

Цхьабакъда ала деза, «Грознефта» гIулакхаш СССР мехкдаьтта промышленноста Министерства а массаза а кIоаргга теркалдаь ца хилар.

ДIадахача шера май бетта парте обкома бюрос дийцар «Геолого-тохкама балхашкарча хьалахи уж тоадара де дезарехи, республике промышленни мехкдаьтта запасаш алсамъяхарах» дола дош, республика мехкдаьттахойи партийни организацейи укх гаргарча шерашкара хьадда декхараш белгалдир. Белгалъяь эррига мероприятеш кхоачашъелга Iалашде деза, тIаккха цо йиш хулийтаргья вайга мехкдаьтта халданза дуккхагIа доахилга Iалашде.

Цунца цхьана, вIалла данза даргдоацаш да хIанз мехкдаьтта доахача моттигашка эксплуатаце шоллагIа методаш юкъейоалаяра балхаш тар ма лу сихагIа чакхдоахилга, скважинай ремонт дикагIа вIаштIехьйоаккхилга, мехкдаьтта доврца хоадамболлаш къовсам лоаттабелга.

Республикл халкъа боахама дукха хIама дов производственни мощносташ шоай ханнахьа юкъе ца кхувлари царех пайда во эцаш хилари бахьан долаш.

Тахан вай къаьстта чIоагIа белгалбоаккх вай промышленность кхы тIа а технически кийчъяра лоархIам, хIана аьлча из декхар толаме кхоачашдаро йиш хулийтаргья промышленни производства объемаш айе меттел, къахьегама овсарле дикка лакхъе а.

Тоъал дукхача предприятеша юкъера алаш лакхдара темпаш хьалхаювлийт къахьегама овсарле лакхъяра темпаел. Царех дукхагIъяраш Ленински, Заводской, Шалински районашка я. Парте горкомаша, райкомаша машар бу цу тайпарча гIулакхашца, партийни организацей лоархIам кIезига лакхбу къахьегама овсарле айяра коллективаш оарцагIьяхара даькъера партийни организаце лоархIам, доагIар дизза хьадехац цу ведомствайи предприятейи кулгалхошкара.

Отчет еча юкъагIа парте областной комитето промышленни предприятей партийни боахамеи кулгалхой уйла тIаерзаяьй арахецача продукце дикал халданза лакхъянза ярг ца хилара. Цхьабакъда цу лоархIамеча проблемага лерттIа дIа ца хьожаш дукха ба боахама кулгалхойи партийни комитеташи. Из бахьан долаш вай промышленни предприятей продукце цхьадола тайпаш эсала, потребителашта кIезига мегаш да. ХIанз а доккхий да производственни брак бахьан долаш хула зенаш. Таханалца Пачхахьалкхен дикала Знак еша ялх промышленни предприятера продукце 22 тайпа мара дац.

Цу эррига факташа хьъхьокх, 1974 шера промышленни предприятей партийни боахамеи кулгалхоша арахецача продукце дикал тоаяра уйла чIоагIагIа тIаяхийта йоагIаш хилар.

Декабрьски (1973 ш.) Пленуме Л. И. Брежнева даьча къамаьлаца къаьстта ира оттадаьд халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка хулча зенашца дувзаденна дола дешаш. Цу тайпара масалаш вай республике а да. Мехкдаьтта чакхдоахача планал совгIа эзараш тоннаш мехкдаьтта продукташ йов, алашца йоагаеш латт мехкдаьттаца йоаха Iалаьмате дукха газ. Электрически энерги тIех йоаю, вагонаш сайца лоаттаю, хьокхаш дукха доаду халкъа боахама хиланза даргдоаца металл. ХIаьта республике хIара объект хьалъеча мел йоаю цемент, кирпичк, кизга, кхыйола гIишлой материалаш!

Цу масалашца къаьста тешал ду, парте городскойи районни комитеташа, республика юххьанцарча партийна, профсоюзни, комсомольски организацеша хIамай хьурмат ца дарца хоадамболлаш къовсам ца лоаттабеш хилара, вай боахама кулгалхой оагIонгахьара экономе режим теркал ца ярца машар беш хилара, хIаьта из вIалла а мегаргдолаш дац.

Производства эффективность лакхъергйолча лоархIамеча хьалех цаI да фондаша юха хьалур алсамдахар, болх беш йолча агрегатех, машинех, механизмех, эррига оборудованех мамогта дуккхагIа пайда эцар.

Цхьабакъда, халахете а, вайцига машиностроенеи металлообработкеи, станочни паркага болх байтара коэффициент лоха я, оборудоване керттерча даькъе цхьан сменагIа бу болх, дуккхача станокаша болх ца беш латташ дукха ха йоах.

Областной партийни конференце бокъо я керттерча производственни фондех пайда дикагIа эцараи фондаша юха хьалур наьха санна алсамдаккхараи саггота гIулакхаш чакхдоахилга министерствай, объединеней, предприятей кулгалхошкара, парте горкомашкара, райкомашкара, юххьанцарча партийни организацешкара хьадеха.

Л. И. Брежнева цкъа санна дуккхаза а белгалдаьхад, къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяр — из «я пайда эцаш хилча вIалла а капитальни вложенеш дIаяхийта ца езаш йола резерв» хилар.

Ала деза, вай республике цу резервах пайда кIезига эцаш хилара. Балха хьа ца ахаро, тIехьабисаро, хадал хьалха балхара чуахаро промышленни предприятеша хIара шера тайп-тайпара тоъал дукха продукци хьа ца теларга кхоачаву. Кадраш хIанз а сов дукха хувцалу.

Партийни органаша, облсовпрофо, профсоюзий отраслеви обкомаша доагIар дизза хьадехац боахама кулгалхошкара болхлой къахьегамий быти вIаштIехьъяккхара кхоачамбоацараш хьалахара, кIезига лакхбу социалистически къахьегама дисциплина чIоагIъяра даькъера къахьегача коллективай лоархIам.

Къахьегама йоккхий резерваш я вай республике, цхьабакъда пайда кхоачам болаш эцац царех. Болхлой ца тоъаш хилар халданза хоцу промышленносте, гIишлошъеча, юртбоахама производстве, халкъа боахама кхыча доакъошка, цхьабакъда болх булургбола тоъал дукха нах ахчашта тIехьа а баьле республикера дIаух, е вIалла болх ца беш лел.

Парте городскойи районнии комитеташ декхарийла я болх булургболаш бола беррига нах обществана пайдана болча къахьегама тIаоза. Из экономически декхар хинна ца Iеш, лоархIаме политически декхар а да.

ХIанз, нийслагIча пятилетка къоастамбеча шера план кхоачашъе вай доладеннача хана, республика экономика дIахо айяр духьа лоаттабеча къовсама хьалхарча юхьиге хила беза парте хьалхашка оттадаь декхараш шоаш дика кхетадеш хилар цкъа санна дуккхаза а хьахьекха бола мехкдаьттахой.

Вай республика хила а хиннай, я а я, хург а я мехкдаьтта республика!

Мехкдаьтта запасаш алсамъяхара темпаш лакхъяри лахара-тахкара балхий эффективность лакхъяри духьа республика кердача перспективни районашка бурувдеттара объемаш алсамъяханза яргъяц. Укх 1974 шере а Iалашде деза вай мехкдаьтта промышленни запасаш дикка алсамйоахилга.

Цудухьа эггара перспективнегIа йолча моттигашка тохкама бурув тохара цIенхаштта тIаерзае еза материальни ресурсаши бурув деттарий опытни кадраши. Иштта мехкдаьтта доаккхача скважинай болх тоабанза баргбац.

Мехкдаьтта чакхдоахараштеи мехкдаьттахимикаштеи хьалхашка доккхий декхараш латт. Царех керттердар — предприятешта реконструкци елга сихдар, хьа а эцаш сернисти мехкдаьтта чакхдаккхара кийчо яр. Кхы кIезигагIа лоархIам боацаш мероприятеш чакхъяха еваш ба промышленноста кхыча доакъой, транспорта, бувзама болхлой.

Эггара хьалха партийни организацеша кхоачашде деза декхар да пхе шера планагIа йола задани кхоачашъяра даькъе республика промышленноста балха кхаь шера итогех тIадиса декхар мамогта дуккхагIа юхаметтаоттадар а хIара предприяте, хIара отрасла толамца пхе шера план кхоачашъяр а. КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленуме белгалдаьккхача тайпара технологически процесашта интенсификаци яра, къаеннача оборудованена меття кердаяр оттаяра, къахьегам вIаштIехьбаккхара йолча дикагIча методех пайда эцара наькъаца болх беш йола предприятей мощносташ дикка лакхъяр.

Парте областной комитето отчетни хана гIишлошъеча организацей болх тоабара, цар материально-технически база чIоагIъяра балхаш даьд. Тахан вай республике гIишлош хьалъяр материальни производства доккха дакъа а хина дIаэттад.

Парте городскойи районнии комитетий оагIонгахьара гIишлошъеча управленей а трестий а юххьанцарча партийни организацешта кулгалделга кIезигдукха тоаденнад. Уж дуккхагIа теркам тIаахийта йолаеннай пачхахьалкхен планаш кхоачашъяра гIулакха тIехьара партийни организацей лоархIам лакхбара, социалистически яхь вIаштIехьъяккхара, производстве коммунисташка авангардни роль хургйола гIулакх дара.

НийслагIча пятилетка дIадахача кхаь шера гIишлонхоша пайда ийшаб 855 миллион совгIача сома маьхерча пачхахьалкхен капиталовложенеех, из хул бархIлагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера хинначул 25 процент дуккхагIа. Лакхъеннай къахьегама овсарле, лакхбеннаб гIишлон балхашта механизаци яра боарам а. Эксплуатаце дIа а енна болх бе йолаеннай Грозненски газ чакхйоахача завода хьалхара аргIа, дизельни доагора карбамидни депарафинизаци ю установка, дийнахьа буси 119 эзар кубометр дIаухийта промышленни хиш биологически цIенде мощность йола сооружени, 7 хьайбай комплекс, иштта кхы дуккха объекташ. Укх шера январь бетта хьалъяьлар цементни завода хьалхара аргIа.

Планови заданеш кхоачашъеча дика болх беш хилара масал гойташ я «Чечингсельстрой» треста коллектив (управляющи нов. Исмаилов Э. Э., парторганизаце секретарь нов. Поельева В. Г.). Треста гIишлошъеча управленей коммунисташ керте эттар планаши социалистически декхараши хIара бригадо кхоачашдара лоаттабеча къовсама, цар тIагIертта дегIаккхувл производства рационализаци, къовсам

(ДIахододар 2-ча, 3-ча оагIо тIа).

Нов. С. С. Апряткина доклада изложени я кепатохар.

ТАХАН—СОВЕТСКИ ЭСКАРЕИ ТIЕМА-ФОРДА ФЛОТЕИ ДИ

СИЙЛЕ ХИЙЛА СОВЕТСКИ ЭСКАРА!

Советски Эскара Денна хетаяь материалаш еша газета 4-ча оагIо тIа.

СССР ОБОРОНА МИНИСТРА

ПРИКАЗ

1974 шера 23 февраль. № 36 г. Москва.

Новкъостий Советски Герзашцарча Низий тIемахой!

Новкъостий запасеи отставкеи дола эскареи флотеи ветеранаш!

Тахан вай Даьхено белгалдоаккх Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи 56 шу дизар. Коммунистически парте хьадьчеи хьалкхедаьчеи СССР Герзашцарча Низаша шоай сийлахьа истори хьа мел доагIача хана дизза кхоачашду патриотически интернациональни декхар. Империалистически агрессоращца латтача лирача тIемашка советски тIемахоша массаза а хьахьийкхад коммунистически идеалашта шоаш тешаме хилар, боарам боацаш доккха къонахчали турпалали. Тахан вай эскарои флотои тешшаме лорабу халкъа маьрша къахьегам, социализмана карагIдаьнна сийлахь-доккхий хIамаш.

Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи 56 шу дизара советски нах накъабаьккхаб къахьегама хьинар лакхха айденначеи коммунизм хьалъеча эрригача участкашка къахьегама толамаш доахачеи хьалашка. Доккхий хIамаш карагIдувларца белгалдаьккхад нийслагIча пятилетка кхоалагIа шу. Болхлой классо ший са ца кходеш къахьегар бахьан долаш хьалхашкахьа керда гIа баьккхаб социалистически индустре. ТIехбаьнна лакха хьувкъам кхерца беркат даьнал юрта боахама болхлой турпалча къахьегамах. ТIа-тIа дуккхагIа лакхлу халкъа хьалторо. Лакхбеннаб Советски пачхахьалкхен экономически оборонни низ. КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, вай мехка къахьегамхоша шерра социалистически яхь йоаржаьй пятилетка диълагIча шера халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашъяр духьа, общественни производства эффективность дIахо лакхъяр духьа.

Коммунистически партеи Советски пачхахьалкхенои чIоагIгIеи тIагIерттаи чакхйоах КПСС XXIV съездо тIанийца машара Программа. Советски чаха, дерригача прогрессивни адамаша боккха мах бу халкъий машареи кхерамзлени гIулакха юкъе вай ленински парте, КПСС ЦК Политбюрос, ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева шийггара лоацача доккхача даькъа. Вежарашха долча мехкашца айхха цхьоагIо а йолаш вай мехко чакхйоахача хьинареча, инициативни арахьарча политико кхы а дуккхагIа чIоагIду социалистически содружество кхоталулга, дикача оагIорахьара влияни ю дунеи халкъашта юкъерча дерригача хьалашта.

Цу цхьан хана бIарга ца го йиш яц, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара духьалдовла гIерташ, герзаш Iоадеш, тIема авантюраш кийчъеш дола реакционни империалистически низаш хIанз а долаши шоай гIулакхаш чIоагIа хьинар айдаь чакхдоахаши хилар. Цу дерригача хIамаша мехка оборонеи Герзашцарча Низий тIема низи халданза чIоагII ца бича далийтац вай халкъ. Социалистически Даьхенеи Коммунистически партенеи боарам боацаш чIоагIа мутIахьа бола советски тIемахой, Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача мехкий эскаращца йохаргйоаца цхьоагIо а йолаш, фе латт вай Даьхени эрригача социалистически содружестван кхерамзле лораеш.

Новкъостий салтий, матросаши, сержанташ а старшинаш а!

Новкъостий прапорщикаши мичманаши!

Новкъостий эпсараш, инаралаш, адмиралаш!

Новкъостий эскареи флотеи ветеранаш!

Даькъала дувц аз шо дерригача халкъа юкъарча цIейца — Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи 56 шу дизарца. Карарча дешара шера чоалханеи бехктокхамеи декхараш кхоачашдеча, герзи тIема техникеи караерзаеча, лаьттан тIарча, фегарча, форда тIарча тIема говзал эргайоахаш тоаеча толамаш доахалда оаш.

Эскареи флотеи тIемахой! ТIагIертте къовсам лоаттабе доакъой, кемай, соединеней тIема кийчо дIахо лакхъяр духьа, моллагIа агрессивни низаш юхатоха массаза а кийча хила!

Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи 56 шу дизар белгалдоаккхаш, АЗ ПРИКАЗ ЛУ:

Тахан, 23 феврале, моттигерча ханах 20 сахьат даьлча вай Даьхеи столице — турпалча городе Москве, союзни республикай столицашка, хIаьта иштта турпалча городашка Ленинграде, Волгограде, Севастополе, Одессе, Новороссийске, Керче, турпалча крепосте Бресте цIей дездеш фейерверк кхосса.

Даькъала хилда Советски Эскареи ТIема-Форда Флотеи 56 шу дизар!

Даькъала хилда турпал советски халкъи цун Герзашцара Низаши!

Даькъала хийла сийлахь-йоккха ленински парти — вай эррига коталонаш яхара дегаш вравтттадери уж йоахилга вIаштIехьдоахари!

СССР оборона министр,
Советски Союза Маршал
А. ГРЕЧКО.

АЛЕКСЕЙ НИКОЛАЕВИЧ КОСЫГИНА СОВГIАТАШ ДIАДАЛАР

21 февралe Кремле Ленина ордени «Марси гони» яха Социалистически Къахьегама Турпала шоллагIа Дошо седкъеи дIабелар КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина.

Нов. А. Н. Косыгина уж совгIаташ деннад Коммунистически партенеи Советски пачхахьалкхенней хьалхашка доккхий хIамаш карагIдувларах а ваьча дийнахьа денз кхоазткъе итт шу дизарца дувзаденна а.

СовгIаташ дIаделар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Н. В. Подгорне.

СовгIаташ дIалуча хана зале бар новкъостий Л. И. Брежнев, Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, В. И. Долгих, К. Ф. Катушев.

СовгIаташ дIалуча хана къамаьл дир нов. Н. В. Подгорне.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХА ХЬАКЪЕХЬАРА ОТЧЕТ

(ДIахододар. Долалур 1-ча оагIо тIа).

лоаттабу къахьегамен материальнни ресурсаш зехьа ца йойтара. Из бахьан долаш тресто толамца кхоачашйир капитальни вложенеех пайда эцарей хьалъеш йола объекташ эксплуатаце дIаяларен пятилетка кхаь шера план, деш дола балхаш 65 процент дукхагIа хилийтар.

Цунца цхьана мукIарал де дезаш да капитальни гIишлош хьалъеча тIехьадусаш хилар вайна дIадаккха ца мегалга.

ДIадахача кхаь шера хьалъь яланза йола гIишлош дикка дукхагIа хиннай.

Йиллача ханага дилача нормативел тIехъяьнна, йолча цхьайолча объектай цIераш яха а йиш я. Къьстта во лел наха чубаха цIеной хьалделга. Юрта объекташ хьалъелга а мела лел.

ЧIоагIа оарцагIвала везаш гIулакх да деша даха ха йоапача берий учреждененеш, просвещене, Iилма, унахцIено лоаяра объекташ, кхыяраш хьалъечар дар.

Балха тIа доккхий кхоачамбоацараш хиларах цкъа санна дуккхаза а критика яьй вай республика керттерча подрядни организацешта — Нохч - ГIалгIай гIишлошъеча управленепа (нов. Чудаков), «СевКавнефтегазстрой» объединенена (нов. Нужный), хIаьта а цу критиках с йоагтIаш йола выводаш яьяц цар.

Паччахьалкхен планаш кхоачаш ца яра керттера бахьанаш да гIишлошъеча организацей кулгалхоша производственни базаш хьалъяра е йоагтIача тайпара йоакхо ца яр, гIишлош хьалъеча индустриальни методаш юкъехахьар мела лелар, къахьегам эсала вIаштIехьбаккхар; материально - технически Iалашо яр во хилар, гIишлош ший ханнахьа оборудованеца, проектно - сметни документацеца Iалаш ца яр, цар дикал лоха хилар.

ГIишлош хьалъеча планаш кхоачаш ца яра диккача даькъе бехктокхам тIалатт заказчикашта а, цар дIа-юха йоаржаю средстваш, ший ханнахьа Iалашъяц гIишлош проектносметни документацешца, оборудованеца.

Капитальни гIишлош хьалъеча тIехьадусилга дIадаккхара дIадаха деза лакхе белгалдоаха кхоачамбоацараш, дикка тоаде деза партийни комитетий, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета, къахьегамхой депутатий Советий исполкомий, гIишлой трестий, управленей кулгалхой оагIонгахьара гIишлош хьалъеча кулгалделга. Цунца цхьана къаьстта чIоагIа теркам тIабахийта беза хIанзара производственно - техническ база хьалъяра, гIишлош еча подразделенешкара болх вIаштIехьбоаккхилга тоадара, хIара гIишлошъеча бригадага, участкага, управленега плановни дисциплина чIоагIа нийса лелаяйтара.

ХIаьта укх шера соаххарчул 12 процент дукхагIа пайда эцама безий капитальни вложенеех, хьалъяь яккха езаш ма йий цементни заводен Грозненски газ чакхйоахача заводен шоллагIа аргIа, «Грознефтехимзаводы» объединене предприятешкара шинъ технологически установка, шозлагIа хих пайда эцара йола кхо блок, хьал а даь эксплуатаце дIадала деза 245 эзар квадратни метр дола цIенош, 2,5-зза дукхагIа хьалъе еза школаш, хьалйойла 34 клуб; 15 библиотека, 3 поликлиника, дукха кхыйола объекташ.

Укх гаргарча шерашка кхоачашъяра белгалъяьккха йоккха экономически социальнни программа кхоачашъелга дуккхача даькъе тийша да капитальни гIишлош хьалъяра планаш толамца кхоачашъярах, цудухьа гIишлошъеча организацей балха даим терко е еза еррига областной партийни организаце.

Парте областной комитето отчетни хана цахаддаш теркаме лийцад юрта боахама производство дегIайоалаяра, колхозийи совхозийи материально - технически база дIахо чIоагIъяра, юртбоахама продукци дукхагIа яккхара дола дешаш. Партен правительстваси йоакхо яр бахьан долаш пятилетка кхаь шера юрта боахама хьожаяьй 210 миллион сома маьха капитальни вложенеш, из хул 45 миллион сома дукхагIа цул хьалхарча кхаь шера хинначул. ЮкъедоаладаьдI 8 эзар гаргга гектар хиш дехка лаьтташ. ХIара шера дукхагIа хул хьакхоача техника, минеральни удобренеш. Тракторашта, юртбоахама машинашта ремонт яран технически гIулакх дараи йола мощносташ болх бе йолаялийтай.

Отчетни хана ялат дIадув лаьттаз 25 эзар гектар, е вешта аьлча 11 процент дукхагIа хиннад. ДIадахача шера хIара гектара тIара чудера 21,1 центнер ялат. Чунйцад 508 эзар тонн ялат. Республике ялат дIаде доладенначa дерригача исторе чухь эггара дукхагIа чудена валови ялат да из.

Цу дерригне торо хилийтар дIаяхача пятилеткага укх хана хинначул юкъера лаьрхIача шера паччахьалкхенга 16 процент дукхагIа ялат дохка.

Эггара дукхагIа чу а ийца ялат кийчдаьд Шалински, Грозненски, Сунженски, Ачхой-Мартановски районий боахамаша.

Ялат даккхара даькъера уж толамаш дахара бахьан да парте районни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша беча организационно-партийни массово - политически балха боарам лакхбар.

Масала, парте Шалински райкома вIаштIехьдаьлар производства лоархIамерча участкашка коммунисташ нийса дIаоттабе. ХьажкIаши шекара свеклан кхееча бригадашта, звеньяшта кулгалде хьожабир, эггара опытнегIа бола механизатораш, коммунисташ: Социалистически Къахьегама Турпал Саидов Баудин, Ломалиев Iаьла, Исаева Хьава, кхыбараш.

Районе бригадашта а звеньяшта а лаьрхIа кийчъяь яр моральнни материальнни поощрени яра йола мероприятеш.

Парте районни комитет, партийни организацеш производство дукхагIа хилийтара, ялат кийчдара, кхыйола продукташ яхара хIара дийнахьа нах оарцагIбоахаш, социалистически яхь йоаржаеш хулар. Цох хьахиннар миштад аьлча — 1973 шера дерригача кхашкара хIара гектара тIара 27 центнер дахьаш ялат чудера, цу даькъе хIара гектара тIара чуена хьажкIаш 35,4 центнер хилар. Паччахьалкхенга ялат дохкара план районо 152 процент кхоачашйир.

Республике дикка тоаделар баьцадаараш, сом, шекара свекла яккхара даькъера толамаш а. Из тайпа продукци йоххара 1973 шера паччахьалкхен план кхоачашъяь па Iеш кхоачашдир социалистически декхараш а.

Парте областной комитето даим йоакхо ю хьайбай боахам дегIабоалабара. Отчетни хана дукхагIа даьккхад дулх, шура, кхыйола продукташ. БархIлагIча пятилетка хьалхарча кхаь шера кийчдаьчул 11 процент дукхагIа кийчдаьд дулх, шура — 8,5 процент, фуаш — 35 процент, тха — 23 процент. 1973 шера массе тайпара хьайбай продукташ паччахьалкхенга йоххара халкъа боахама план ханал хьалха кхоачашйир. Юрта боахама еррига керттера продукци яккхара кхаь шера план тIеххоачашйир Шелковской районо, совхозаша «Ермоловский», «Гойтинский», «Ассинский», Наурски районерча «Красное Знамя» яхача колхозо. Ножай - Юртовски районерча Гагарина цIерагIча колхозо, цхьадолча кхы боахамаша.

Производстве хьалхалаттараштa карагIдийнача къахьегама толамий лакха мах бир партен правительстваси. СССР орденаши медалаши еннай республика юрта боахамерча 960 совгIача болхлочoа. Ачхой-Мартановскни Шалински районашта еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК ЦIе байракхаш. Шелковской района еннай РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-еч Сийлен грамота. Республикана еннай РСФСР Министрий Советен ВЦСПС-ен ЦIе байрахь. Цхьайолча колхозаштен совхозаштен, фермаштен, бригадаштен тийнай СССР-ен РСФСР-ен юрта боахама Министерствай, РСФСР совхозий министерствай юрта боахамен заготовкайи болхлой профсоюза ЦК-аи, СССР кхачан промышленноста Министерствай профсоюза ЦК-аи ЦIе байракхаш.

Юрта боахам сихача темпашца дегIа а кхувлаш пхе шера задани кхоачашъяр Iалашдара отчетни хана парте областной комитето де дезараш даьд. Производствана специализации концентрацин яра, лаьтташта мелиораця яра дешаш цкъа санна дуккхаза а дийцад парте областной комитета пленумашка, бюро, КПСС райкома секретарий, юрта боахама министерствай, ведомствай отчеташка ладийгIад. Из деча хана къаьстта чIоагIа терко яьй цу гIулакха тIеххьара партийни комитетий, юххьанцарча партийни организацей лоархIам айбара.

Цхьабакъда юрта боахама производство дегIайоалаеча хIанз а тIехьа дукха кхоачамбоацараш да. Пятилетка дIадахача шерашка республико кхоачашъяьяц ялат, дулх, шура яккхара планаш. Техникаца дукхагIа IалашIойя а къахьегама овсарлен колхозийи совхозийи производства рентабельности шортига мара лакхлац. Дукххача боахамаша шерра-шера дукха зенаш ду. Юртбоахама производстве эсала пайда эц техниках. Мелиораци яра хьайийцача ахчах биззa пайда эцац, хIаьта долаш долча хиш дехкача лаьттаех, удобренеех цхьадолча боахамашка кIезига пайда эц. Севооборот юкъе а йоалаяь караерзаелга чакхдаьнна дац. Белгалдаьха кхоачамбоацараш дуккхача даькъе кадрашца беча балха тIа гIалаташ дувлийтарах нийсденна да.

Колхозийн совхозийн беррига кулгалхой, специалисташ, партийни организацеш яц цхьа расчет а йолаш гIулакх леладеш, боахам дегIабоалабара перспективах лаьца цIенхаштта уйла еш.

Дукха масалаш доаладе йиш я цхьатарра хьалаш долча боахамашка тайп-тайпара хьожамаш долаш. Хьацаргъя вай кхыметтел Сунженски районера Щеча Эскара цIерагIа йола колхоз (председатель нов. Ясинецкая Л. П., парткома секретарь нов. Попов М. А.)

Цу колхоза партийни организаце правленеца цхьача дукха болх бу общественни производство дIахо а айеш цунна интенсификаци яра, коммунистийи берригача колхозхойи политически къахьегамен хьинар айдара.

Партийни комитета колхоза правленеца цхьана специалисташа, колхозхоша дакъа а доацаш кийчъяь кхоачашъеш латт производство технически Iалашъяра, лаьттаех, материальнни къахьегамен ресурсаех дикагIа пайда эцара политически организаторски болх эргабоаккхаш тоабара йола мероприятеш.

Колхозе укх тIеххьарча шерашка порядок оттаьй культураш хувцаш кхашка нийса дIаера, юкъейоалаяьй Iилман лард йола удобренеех пайда эцара система, кхашкара балхаш ший ханнахьи дикен чакхдахийтара цIенхаштта теркам тIабахийта хьеж. Из бахьан долаш 1973 шера гектара тIара укхаза чуийца ялат 33,5 центнер хилар. ХIаьта а доалахарча XIX партсъезда цIерагIча колхозе Щеча Эскара цIерагIча колхозе дараш санна хьалаш доллашехьа гектара тIара чудена ялат 21,6 центнер мара хиланзар.

Республике ялат кхедеча 112 боахамах 52-не гектара тIара чудена ялат 20 центнерал чухьнахьа хилар. Цунца цхьана дикагIйолча звеньяша, бригадаша чуэца ялат шоззакхозза дукхагIа хул боахаме юкъера чуэцачул. Хала дац лархIа кхы тIа мел ялат чудахьаргдар нагахь санна тIехьадусача боахамаша шоай хьукъам юкъера лаьрхIача республика хьоккхамашка кхачийта баларе а.

Хьайбай продукташ кIезига яхарца дувзаденна дикка зе хул колхозаштен совхозаштен. Хеттача тайпара тоадаь дац доаханна воспроизводство яр. ДIадахача шера Наурски района колхозашка юкъера лаьрхIача бIаь Iатта тIехьа хьалкхедаь 82 Iаса, хIаьта Сунженски района колхозашка хьайбай боахам дегIабоалабара дукхагIа торонаш яле а 63 Iаса хьалкхедаьд. Нагахь санна еррига районаш кхыметтал Наурски района боахамий боамга кхаьчаяларе тIаккха еррига республика хьайийцача кхы а тIаккхийтта хургдар 6 эзар совгIа Iаса.

Республика цхьайолча колхозашка доаде дезача а ца дезача а доадеш тIерадуалийт общественни доахан.

Юртбоахама производствана доалдеча нийслуча кхоачамбоацарех духхьала къаьсткъаьста масалаш мара дац вай доаладаьраш, хIаьта цар къаьгга хьахьокх вай боахамий Iалаьмата йоккхий торонаш хилар. Царех пайда эцилга хьалхарча даькъе тийша да кулгалделга тоадарах, шоашка еннача участка балхах бола бехктокхам кадраша кхетабарах.

Кхоачамбоацараш хилар бахьан долаш партийни комитеташкара доагтIар хьа а дехаш, вай бокъонца къоастамбеш ала деза цу даькъе бехктокхаме иштта республика Министрий Совет, хIанзалца юртбоахама производствана дIахо интенсификаци яра хаьдда йола программа ца оттаяь юрта боахама министерство (нов. С. А. Кирилов), совхозий объединени (нов. Д. Г. Завгаев), юрт боахама трестийи объединенейи кхыбола кулгалхой хилар а.

КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленуме белгал мадаккхара юртбоахама производства эффективность лакхъяра бола керттера лостам ба дIахо цунна специализацин концентрации яр, хIанзарча индустриальни ларда тIа из яккхар. Вай республике цу гIулакха дола масал да 1969 шера эксперимент лерхIаш вIашагIъелла 9 совхозах, 4 консервни заводах, торгови сетах латта ше цаI мара йоаца производственно - боахама комплекс чуйоагIа «Консервплодоовощ» яха аграрно - промышленно - торгови объединени. Объединене балха опыто хьахьекхад из дика а пайдане а хилар. 1973 шера объединене совхозашка чуийца валови баьцадаараш 74 процент дукхагIа хилар 1969 шера чуийцарел, соми комараши — 3,2-зза дукхагIа. Совхозий рентабельноста боарам 1969 шера 15 процент хиннача 1973 шера 60 процентага кхоачаш лакхбеннаб, хIаьта пайда 865 эзарнегара 5 миллион сомага кхоачаш лакхбеннаб.

Цхьабакъда иштта лелаш гIулакхаш массанахьа а. Товарни продукци йоаккхилга лаьтта леладеча а къаьстта хьайбай боахаме а цхьана вIашагIтеха доацаш дуккхача моттигашка зIамигача фермашкен бригадашкен гIолла дохадаь леладу. Цу дуккхагIа хулийт продукци яккхарга дIадодар, дуккагIа дIабохийт къахьегам, лохагIа хулийт къахьегама овсарле.

Тахан вайцига специализированни комплексно - механизированни фермашка дулх 10 процент, шура 15 процент, фуаш 40 процент мара дахац. ЧIоагIъяь йола хьайбаш леладара комплексаш хьалъяра программа кхоачашъе езача бесса кхоачашъяц. Цу тIа а хьалъеш йола хьайбаш леладара комплексаш шоай мощносташка а механизацен автоматизацен боарамга а, хьайбаш леладара технологега а диллача таханарча дено дIадехачарца йоагIаш яц.

КПСС ЦК декабрьски Пленуме ше къамаьл деш Л. И. Брежнева белгал мадаккхара гIана тIехь тIа боаккхаш йоккхача специализированни производства довла деза вай, индустриальни методаш юкъе а кхувлаш, Iилманен техникаен карагIдьннaчох шерра пайда а эцаш. Из юрта боахам дегIабоалабара нийсагIбола никъ ба. Цу указанех хьалхелувца еза вай воай практически балха тIа. Оттадаь декхар кхоачашдеча лоархIаме гIулакх де дезаш я «Сельхозтехника» районашта юкъерен районаши объединенеш. Бакъда цар балха боарам хIанз дукхагIа дIадехарашца боагIаш бац. Цар хIанз а во леладу комплексни механизаци юкъейоалаяр, колхозаштен совхозаштен техническа гIулакх делга, трактораштен юртбоахама машинаштен эша запасни оатхалаш царпа лоаттаелга.

Юрта боахам индустриальни ларда тIа баккхара дукха хIама де йиш йолаш яр вай промышленни предприятеш. ХIаьта а «1971 — 1975 шерашка республика колхозийн совхозийн материально - технически база чIоагIъяра шефски гIо дарах» КПСС обкома бюроси республика Министрий Советон баь соцам промышленни предприятей партийни организацеша тоъам болаш кхоачашбац, шефски гIо эшшача тайпара шерлуш дац.

Укх шера доккхий декхараш оттаду юрта боахама хьалхашка. Паччахьалкхенга дохка дезаш да 155 эзар тоннал кIезигагIа доацаш ялат, 35 эзар тонн дулх, 82 эзар тонн шура, иштта кхы дукха продукци. Цо областной партийни организаци, республика советски юртбоахамен органаш декхарийла ю юртбоахама производствана кхы а дикагIа вIаштIехьдаьккха кулгалделга, хьайбаша Iа доаккхилга кхы а толамегIа чакхдоаккхилга, хьайбаш дебадари цар продуктивность лакхъелген доакъарех дикагIа пайда эцилга вIаштIехьдаккхара юрта боахама къахьегамхой оарцагIбоахилга Iалашде. Лаьтта леладераш оарцагIбаханза баргбац лаьттаех, техникех, удобренеех, хиш дехкача лаьттаех дикагIа пайда эцара ларда тIа юртбоахама культурай хьувкъам лакхбара. Ший ханнахьа фу кийчде деза, техникана ремонте а из кадрашца Iалашъе а еза, тIоадаи Iоаелга Iалашде деза, бIаьстан ялаташ дика дIаде деза.

ТIайица декхараш кхоачашдара хоадамбеча хан - юкъах еннай республика. Дукха колхозаши совхозаши йистейоалаш латт бIаьстан кийчо яь, дика вIаштIехьдаьккха дIахьу хьайбаш Iангар доахилга, хьалхарча бетташка а кхоачашъю, дулх, шура, кхыйола продукташ йоххара планаш. Бакъда, халахете а массанахьа а дац тIулакхаш иштта. Йолаш я хьайбаш Iангара доахилга дика вIаштIехьдаккханза, цун продуктивность лохйолийташ, хьайбай продукташ кийчъяра бетта планаш телхаеш йола колхозаши совхозаши. БIаьстан - кхашкара балхаш дIадоладала кIезига деноше дйса доллаше а цхьадолча боахамашка кийчдаьдац фу, техника, тоъаш бац механизатораш, парте районни комитеташ, колхозийи совхозийи партийни организацеш, боахамий кулгалхой декхарийла ба долаш дола кхоачамбоацараш дIадаха а хьалхашка оттадаь декхараш толаме кхоачашдара де мел дезар де а.

Юрта боахам дIахо айбелга, цун эффективность лакхъелга Iалашдара овлан тIара хувцанза баргбац республикански юртбоахама ведомствай болх. Уж декхарийла я дерригa таханара декхараш сихагIа а дикагIа а къестаде, юртбоахам перспективни дегIабоалабара дукхагIа терко е, боахамий кулгалхоштен специалисташтен лоадамбоаца доал де а ца гIерташ юртбоахама кадрай тIадиллача гIулакхах бола бехктокхам айбе, колхозий, совхозий производства торонех биззагIа пайда эцарца, цун эффективность лакхъярца дувзаденна дешаш къестадара.

КПСС ЦК декабрьски (1973 ш.) Пленума решенеех, Пленуме нов. Л. И. Брежнева дaьча къамаьла положенеехи выводехи кулгал а лувцаш, КПСС горкомаша, райкомаша юртбоахама производствана партийни кулгалдара боарам айбе беза, чIоагIагIа бе беза массово - политически организаторски болх, критически мах бе беза 1973 шера карагIдьнначун, йолаш йолча еррига торонехи резервaех пайда эцара де дезар де деза, хIаьта цун ларда тIа Iалашде деза пятилетка къоастамбеча шерен бIарччача пятилеткан планаш кхоачашъелга.

Боахама декхараш кхоачашдара, къахьегамцен социалистически доалахьенцеи коммунистически дог-уйла йолаш нах хьалкхебара боккха лоархIам болаш я социалистически яхь. Iалаьмате боккха лоархIам болаш да из хоаш вIаштIехьъяккхар. Отчетни хана парте областной комитет гIийртай «Социалистически яхь вIаштIехьйоаккхилга дIахо тоадарах» бола КПСС ЦК соцам кхоачашбе, парте горкомийи райкомийи болх тIахьежабаь цу болама нах дукхагIа юкъеоэара, даьр дIадовзийтар Iалашдара, тIехьаюса коллективаш хьалха латтараштa тIехьакхеяра, моральнни материальнни стимулаш нийса лелаяра.

ДIахо дегIабенаб къахьегамца коммунистически дог-уйла хилара болам. Коммунистически къахьегама ударник 70 эзарнега кхачав, 20 предприяте лелаю коммунистически къахьегама предприяти яха лакха цIи. Республике шерра яьржай пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъяра, дикал лакха а йолаш дIадодар кIезигагIа а долаш продукци арахецара яхь, алхха шоай творчески планаш уттаелга. ХIанз 900 совгIа болхло ва шоай пятилеткаш кхоачашъяь.

Массаза а санна яхье хьалха бoагIа коммунисташ. Шоай масалца цар кхычарна никъ хьех керда производственни толамаш даха. Царна юкъе ба «Красный молот» завода котельщик А. П. Олейников, «Автоспецоборудование» завода аьшка пхьар Ш. Р. Магомедов, «Электроприбор» завода фрезеровщик Ю. В. Касьянов, радиотехнически завода слесарь-сборщик Е. С. Падолян, «Ингушский» совхоза комбайнер Х. Ч. Гетагажев, иштта дуккха кхыбараш.

Цунца цхьана вайна хIанз а магац паччахьалкхен планаш толаме кхоачашъяра наьха творчески инициативах биззa пайда эца, хIана аьлча социалистически яхь вIаштIехьйоаккхача цIенхаштта кхоачамбоацараш хиларах дуккхача профсоюзни организацеша, боахамий кулгалхоша из лоархIамера гIулакх тесса леладеш хиларах. КIезига яц социалистически декхараш экономически бакъ ца деш йола моттигаш. Яхь вIаштIехьйоаккхача формализм лелаю, во юкъекхухь договораш уттаделга, массаза а хилац хьахиннар дIадовзийташ. КIезига терко ю яхьа кхетам балара функцеш айяра.

ХIанз 24 коллективо оттаяьй 1974 шерара встречни планаш. Уж геттар кIезига я. Массанахьа а, кIал лард а йолаш встречни планаш оттаелга партийни комитетаца лархIа деза пятилетка дIадахача кхаь шера тIехьадисар юхаметтаоттадара лоархIамегIара гIулакх.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеш, парте областной комитето хадданза йоакхо яьй республика къахьегамхой материальнни культурни хьашташ кхоачашдара. Цахаддаш дегIаихад болхлойн гIулакхерча наьхен балха алапи. ДуккагIа ахча дIадахийтад унахцIено лоаяран дешаран, студенташтен юкъерча специальни дешара заведеней дешархоштен стипендеш далара. Кхаь шера санаторешкен салаIара цIенойшкен мах боацаш льготни хьалехи хиннав 95 эзарнел совгIа болхло, гIулакхера саг, колхозхо. 1973 шера пенсеш 58,8 миллион сом, дукха бераш долча поаношта 7 миллион сом деннад. Паччахьалкхен средствaех хьалдаьд 524 эзар квадратни метр наха чубаха цIенош, 2325 моттиг йола берий учреждениеш, 170 менги бола больницаш, 19,8 эзар моттиг йола школаш, кIезига хьалъяьяц торговлен общественни кхачани, бытовой гIулакхаш дун предприятеш, культура учреждененеши коммунальни объекташ.

Къахьегамхой бахара хьалторо айяра лоархIаме моттиг кхоач торговлеген бытовой гIулакхаш дечарген. Республика паччахьалкхен кооперативни торговле розничи товарооборот дегIаенай 19,6 процент, цунца потребительски кооперацe из дегIаенай 24,7 процент. Дулхи дулха продукташи йохкалга дегIаденад 22 процент, фуаш — 85, шурий продукташ — 8, холодильникаш — 13, зипаш — 16 процент.

ХIанз бытовой гIулакхаш деча предприятеша бахача наха 420-нел тIех тайпа-тайпара гIулакхаш ду, 1970 шера хиннaчул 1,4-зза дукхагIа да уж, цунца юрташка — 1,7-зза.

ХIаьта а отчетни хана республика бахача наьха материальни хьали культурни боарами айбара даькъе даьр хIанз а къахьегамхоша тIа-тIа дукхагIа дIадехараш кхоачашдеш дац. Шорта лел наха чубаха цIенош хьаделга. Во хьалъю берий, дарба дара, культурно-просветительни учреждений, школай, коммунально-бытовни торговни объекташ.

КПСС обком, горкомаши райкомаши декхарийла я республика Министрий Советагара, горрайисполкомашкара, министерствашкаре гIишлошъеча организацешкарен чIоагIагIа бехктокхам хьабеха а, наха чубаха цIенош, берий, дарбан, культурно - просветительни учрежденеш, торговии коммунально-бытовии объекташ хьалъяра хьожаяь средстваш йизза караерзаелга Iалашде а.

Хьалда дIадаккха деза нах баха йоккхий моттигаш хьалъеш цу ханна школаш, торговии кхыйолен предприятеш хьал ца еш дуталга.

Промышленноста яйгачен кхачани халкъа эша товараш хьадеча кхыча отраслей къаьсткъаьстача предприятей кулгалхой теркам тIабахийта беза вай уж товараш эшача ассортиментагIен дикал лакха йолаш арахецара производственни программа кхоачашъелга цар Iалашдеш ца хилара. Уж тайпа факташ я «Красный молот», «Трансмаш» заводашка, «Терек» яха хьунах хIамаш еч фирме, Ермоловски ДОК-е, кхычахьа. Кхыча отраслей ахаш хIана яц аьнна предприятеш я культурно-бытови товараш арахецилга хIанз а вIаштIехьдаккханза. Парте городской районни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша из гIулакх лов, хIаьта бехке баращкара доагIаш дар хьа а дехац.

Республика торгови предприятешка хIанз а мела лел наха малагIа товараш эш Iомаделга, товараш хан ханнахьа лоаттадац. Торговле, общественни кхачан, жилищно - коммунальни бытовойн гIулакхаш деча, транспорта предприятешка.

УнахцIено лоаяра учреждeнешка хIанз а мела лелабу болхлоштен гIулакхерча нахан юкъера кхетама болх. Моттигаш я нахаца гIожа болаш а терко ца еш а, ийдархой Iехабеш, товаро-материальни рузкъашта, ахчашта растраташ еш а лечкъадеш а, кхыдола харц гIулакхаш.

Областной партийни конференци бокъо йолаш я КПСС обкомагара, горкомашкарен райкомашкарен, автономни республика министрашкара ни. Ф. В. Мирчевгара, Г. И. Инаркаевгара, М. Т. Индербиевгара, А. Т. Дегайгара, М. А. Мамаевгара къахьегамхой материальни хьал-тороп культурни боарами айбелга, долаш дола кхоачамбоацараш дIадахара де дезараш делга хьадеха.

Вайна тоъам бе йиш йолаш дац республика городаши нах баха моттигаши тоаяра объемаш а темпаш а. Министрий Совето, парте горкомаша, райкомаша, моттигерча Советий исполкомаша цу деша тоъал терко яц, нах баха моттигаш тоаеш хозъеча, йоагIаш йола санитарни режим лоаттаяра юкъе кIезига увз предприятейи организацейи коллективаш, баха нах.

Архитектурно - планировочни гIулакхий дикалах, нах баха моттигаш вIаштIехьъяхарах, благоустройства объекташ, хини фен среда йоагIаш йолча порядкагIа лелаярах бола архитектурно-гIишлой тIахьожама органий, коммунальни боахама, санитарни инспеке, «Чечингражданпроект» институтa бехктокхам айбанза баргбац.

Идеологически болх республикана хьалхашка латта декхараш кхоачашдара лоархIаме средство а лоархIаш, отчетни хана парте областной комитето дIахо дихьад наха идейни воздействи яра формаши методаши тоаеш эргайоахилга партийни организацей, идеологически учрежденей болх тIаберзабаьбар коммунистийи беррига къахьегамхойи марксистско-ленински мировоззрени хьахилийтара, КПСС XXIV съезда исторически решенеш кхоачашъяра тIехьа къовсам лоаттабе уж оарцагIбахара.

Идейно-политически кхетам балара балха тIа республика партийни организацеша кулгал лийцад партийни съездий решенеех, Центральни Комитета соцамех, КПСС ЦК Генеральни секретара Леонид Ильич Брежнева къамаьлаш тIарча положенеехи выводехи.

Отчетни хана парте областной комитето хадданза идеологически балха керттера лостамаш лийцад Пленумашкен бюрон, партийни актива собранешка. КПСС обкома пленумашка дийца дешаш: «КПСС XXIV съезда решенеша маяххара идеологически болх дIахо чIоагIбара областной партийни организаце декхарех», «Республика школай дешархой коммунистически дог-уйла долаш хьалкхебар миштa латт а из тоадара де дезарех а», кхыдараш.

Йоккха терко яьй коммунисташен парте йоацача активов марксистско-ленински теори караерзаяра. Республике йолаш йолча партийни дешара системa коммунисташта шерра торо лу парте теории политикен лерагIен кIоарген Iомае. Политически дешара масштабашта тешал ду хIара шера алхха партийни дешара системе дешаш 50 эзар совгIа коммунисти парте боаца активисташи хиларо.

Республике болх беш я пропагандистий йоккха отряд, дукхагIа долча даькъе уж ба теоретически кийчо йола, вахар довзаш, лакхерен йистелкханза лакхерен образовани а балха опыт йола а нах. КПСС еррига горкомашкен райкомашкен хьаьй массаза болх бу семинараш. ХIара шера республикански курсашкен семинарашкен теоретически методически кийчлуш чакхбувл 3 эзар совгIа пропагандисташ. Партийни организацеш дукхагIа гIо де яьнай комсомольски политпросвещенена, кагирхошца болх беш йола пропагандистий состав тоаяра.

«Къахьегамхой экономически образовании тоаярах» болча КПСС ЦК соцамо маяххара парте обкомо, горкомаша, райкомаша, партийни профсоюзни организацеша, боахамa органаша отта а яьй чакхйоахаш а я экономически дешара, пропагандисташ-экономисташ кийчбара планаш.

ХIанз экономически дешар Iомадеш 90 эзар гаргга саг ва. ВIашагIделлад партийни, советски, боахама органий кулгалдеча болхлой экономически дешар.

Цунца цхьана белгалдаккха деза, идейно-политически кхетам балара, кадрай партийни экономически дешара боарам хIанз а парте XXIV съездо дIа мабехха бизза боацилга. КПСС обкомо еча проверкаша хьахьокх Надтеречни, Сунженски, кхыча а районашка цхьайолча партийни организацешка политически дешар моттийта, готта-просветительни хьисап долаш хилар, вахарцара а республикана хьалхашка латтача декхарех а дIакъоастадаь леладеш хилар.

КПСС горкомашен райкомашен хIанз а мела тIахьожам лоаттабу кулгалдеча кадрай идейно-теоретически кийчо яра, цудухьа предприятей, колхозийи совхозийи кулгалхой курсашка цхьайолча хана 50 процентал дукхагIа хилац дешараш. Обкома отделаша, КПСС горкомаша, райкомаша, министерствайи ведомствайи кулгалхоша пох е йоагIа выводаш е а, политически экономически дешар, къаьстта кулгалдеча кадрай дешар цIенхаштта тоадара де дезар данза а дарггдац.

Вай парте Iоаяьй интернациональни кхетам балара хьаькъалеи беркат доалаши беча балха йоккха опыт. Цо торо хилийтай цунга халкъаш йохаргIйоацача вежарий союзе кхотаде.

Тахан е бокъо а йолаш курал еш ала йиш я вай мехка деррига халкъаш цаI бола социалистически дезал санна, цаI дола советски халкъ санна дахаш а, къахьегаш а, хIама хьакхоллаш а да, аьнна. Бакъда, дицдалийта йиш яц, СССР 50 шу дизарах яьча доклада тIа нов. Л. И. Брежнева мааллара националистически предрассудкаш — къаман уйлаш тIехьяьха е харцахьа хьагойтар — чIоагIа яхаш, политически хьакъехьа тоъам болаш кхийна боацача наьха психологех чIоагIа дIалета хIама хилар. Из положени республика хьалхашка Iалаьмате боккха лоархIам болаш я.

Теркаме эца деза вай республике 30-нел совгIа къам дахилга, Хоалуш я укхаза нохчийи гIалгIайи халкъий исторически дегIадахкара башхалонаш а дынен националистически къаьнара гIулакхаш айхха дувзаденна хилар а, ший Iоткъам бу буржуазни радиопропаганда а.

Цу дерригие а чоалхане дерзаду интернациональни атеистически кхетам балара декхараш, партийни, советски, профсоюзни, комсомольски организацей, боахамий кулгалхой, еррига идеологически учрежденей оагIонгахьара хадданзен чIоагIен терко цу гIулакха яр дIадех.

Отчетни хана областной партийни организаце дукха терко яьй бахача наха интернациональни атеистически кхетам балара дешашта. Цунца цхьана гуччахьа дIаала деза вай цIенхаштта кхоачамбоацараш ца хилийта магензар вайна. КПСС обкома X пленуме белгал мадаккхара цхьайолча организацешка болх формана лелабаьб, долаш долча хьалаца айхха бувзам боацаш, нохчийи гIалгIайи халкъаш исторически дегIадахкара башхалоний, бахача нахах лоархIаме дакъа бусалба ды лелабеш хилара лоархIам ца беш дIакхихьаб.

ДукхагIча хана идейно - кхетама болх тIаберзабацар зене - зуламерча гIулакхашта духьала, кIезига терко йора сакхетам кIезиг бола нах тувлабеши шоашкахьа боахаши дына тоабаша, шайхаша, моллаша, кхыча дына гIулакхаш дераша закона духьала леладу хIамаш соцадара даькъе.

Кхоачамбоацараш дIа а доахаш, парте обкомо, горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша укх тIеххьарча хана болх баьб бахача наха идейно - политически, интернациональни, атеистически кхетам лулга чIоагIдеш, царна мегар националистически дынах юхедисараштен духьала къовсам лоаттабе коммунистий а парте боацарий а актива хьинар айде. Из беррига болх вIаштIехьбаьккхабар боахамен культурни гIирс хьалбара декхараш кхоачашдарца айхха бувзам болаш.

X пленумо хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашдеча идеологически болхлойн интеллигенцеи тайп-тайпарча отрядашка хьинарегIа дакъа лацийта лаьрхIа чакхъяьхар писателий, журналистий, культура, просвещене, юкъерча специальни дешара заведеней, профессионально - технически образоване болхлой республикански совещанеш.

Укх тIеххьарча хана къаьстта лакхбеннаб вай парте ленински къамий политика керттера проблемаши Iилман атеизми Iомаярцара безам. Цу гIулакха лаьрхIа партийни просвещене системе керда вIашагIъяккхар 400 совгIа теоретически семинараш.

Дикка болх баьб пропагандисташ, лектораш, докладчикаш, политинформатораш, агитатораш теоретически методически даькъе кийчбара гIулакха, цар состав тоеш. Царна юкъе дукхагIа хиннаб наьна меттала болх беш бола нохчийи гIалгIайи. Агитационно - массови пропагандистски болх беча дукхагIа дакъа лаца баьннаб кулгалду болхлой, халкъа боахама специалисташ, творчески, Iилман, технически интеллигенци.

Нохчийи гIалгIайи халкъаш исторически дегIаахарах, Нохч - ГIалгIайчене лоаттабаьча классови къовсамах мадоагIара яде идеологически кадраштa нийса лостам балара цIенхаштта новкъостал дир иштта «Нохч - ГIалгIай АССР исторе очеркаш» ювцаш хиннача Iилман - теоретически конференце.

Чакхдаьхад идейно - кхетама балха формаши методаши эргаяьха тоаяра гIулакхаш, уж тайп - тайпен пайдане хиннай. Интернациональни атеистически кхетам балара керттерча дешай хьакъехьа бахача наха хьалхашка къамаьлаш де республика кулгалду болхлой юкъебоагIа докладчикий группа вIашагIъеллай КПСС обкоме. Iилман - атеистически пропаганда яра, керда советски обрядаши традицеши наьха вахара юкъеххахьара лаьрхIа республикански советаш чIоагIъяьй.

Дика пайда баьннаб республика кулгалхой партен къахьегамен ветеранашца вIашагIкхетараш, нах бахача цIеношка ю лектореш, бехктокхаме болхлой къахьегамхошца вIашагIкхета арабовлар, граждани сходаш чакхъяхар, дына культаех дола советски законодательство кхоачашъяра тIахьожам лоаттабу комиссеш, иштта кхыйола санна йолча балха формаех.

Дикка тоеннай лекционни пропаганда. Интернациональни атеистически кхетам балара темаех республике дукхагIа еш нохчийи гIалгIайи меттала лекцеш. Шерра яьржай республика районашка пропагандистски группаш ахийтара практика.

КПСС обкома X Пленум чакхъяьнначул тIехьагIа кхы тIа де дезараш чакхдаьхар партийни организацеша бахача наха юкъе дына духьалара болх шерагIа боаржабара, цига дакъа лацара кулгалдеча болхлой бехктокхам лакхбир. Дына культаех дола советски законодательство телхадераштa духьала лоаттабеча къовсаме кIезиг - дукха хьинар айдаьд советски административни органаша. Цхьабола дына фанатикаш административни бехктокхаме эзаб, общественни бехк баьб. Цу дерригне торо еннай республике дына сектай болх лаьгIбалийта, еза овлача моттигашка зерат де ухараш кIезигагIа хилийта.

КПСС обкома X Пленума соцам кхоачашбеш областной партийни организаце чакхбаьк-

СУРТА ТIА: конференце зIседаной зале. И. ПЛИЕВА сурт.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI, 23 февраль, 1974 шу.

КПСС НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБЛАСТНОЙ КОМИТЕТА БАЛХА ХЬАКЪЕХЬАРА ОТЧЕТ

кхача балхах шеко йоацаш, дика беркат доал. Цхьабакъда хIанз а цIехаштта кхоачамбоацараши динза дисараши нийслу вай балха.

Бахача наха юкъе цхьадола дакъа дынах тешаш ба, къаьна, дIаяхача заман обрядаш къаман я яхача, «кхел», саабезамаш дар, «даьй баьхача лаьттан» культ, иштта кхыдараш санна дола дIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш вахаре чIоагIде гIертача бусулба дин секташта керте латтараша яхар деш ба.

Дына «авторитеташ» хьалха санна йолама идеологи чIоагIъе, къамаш вIаши къаастадаь лоаттале гIерт, дукха низ тIабохийт кагирхой шоай доала кIалара ца балийта гIерташ.

Партийни организацеша интернациональнии атеистически кхетам баларен тIехьадисача гIулакхашца къовсам лоаттабарен болх чIоагIбара долаш долча кхоачамехи ерригача торонехи пайда ийцабац. Цар даьр, йIаьххача хана бе беза боккхача идейно - кхетама балха юкьяг мара лархIа йиш йолаш дац.

ДIахо йодача хана экономика дегIаккхувлара декхараш кхоачашдарца цхьана, керттера лархIанза баргбац халкъий доттагIал чIоагIдеш, социалистически интернационализма уйла йолаш, вайна гоама йолча уйлашца машар хургбоацаш къахьегамхошта кхетам луш беш бола болх.

Вайна хIанз а дIадаккха мегадац идеологически балха боагIа мах ца белга. Цунах дувцаций укх факто? Обкома бюрос могайнр къахьегамхой бахача дIа а ухаш царца кулгалхоша къамаьлаш дара балха опыт. Шийй хана республике дуккхача моттигашка шерра баьржабар из болх. Цхьабакъда, тIехьагIа цхьаццайолча райкомаша тоъал лаьгIийр цу балха еш хинна терко, боагIа мах бац кулгалхой къахьегамхошарча цу тайпа бувзама формас луш болча пайда. Иштта, масала, Грозненски парте райкомо дIадахача шера цу тайпа диазза кулгалхой арабалар мара вIаштIехьдаьккхадац. Цхьайолча КПСС райкомаша (Малгобекски, Назрановски) гражданий сходашка яь решенеш вахаре чакхъяхара йолча комиссей болх вIаштIехьбайкхара тIехьа бола советски органий бехктокхам лакхбара кIезига хIама ду.

Хьалха санна идейно-кхетама балха зе ду формализмо. Из къаьстта белгалйоал агитколлективаштеи политинформаторий группаштеи кулгалдеча. Наггахь мара инструктаж яц царна, эшанза дагдоаца новкъостал дац. Гудермесски Шалински районашка яьча проверко хьахьекхача бесса, дуккхача агитаторашеи политинформаторашеи партийни организацешкара эшаш йола рекомендацеш эцац, наг-нагахь мара наха хьалхашка къамаьлаш дац, хIаьта цудухьа эсала я коллективашта хьалхашка латта декхараш кхоачашдара цар еш йола влияни а.

Партийни пропаганда, политически агитаци, газеташ, телевидени, радио, дешара заведенеш, Iилма, культура, искусства учрежденеш, творчески организацеша хIанз а тIехьа дуккхагIча хана вIашн бувзам боацаш болх бу, теркам тIабахийтаи керда саг хьалкхевара идеологически балха керттерча лостамашта.

ДуккхагIча даькъе парте горкомаш, райкомаш, идеологически учрежденеш къахьегама коллективашка, къахьегамхой бахача моттигашка, общежитешкеи дешара заведенешкеи бе беза болх юкъагI а буташ республика, города, района масштабаех тайп-тайпара мероприятеш чакхъяхара тIехьйоал, хIаьта юххера бахача нахах цхьадола дакъа вай влияни йоацаш дус.

Теркам тIаоз цхьаькха цхьан хIамо, из да республика историца хинна харцахьара явленеш къайлаяхарца лоаттабеча къовсаме тахан а тIехь пассивни позици йола нах вай Iилмахошта юкъе хилар.

Цхьаболча Iилмани художественнии интеллигенце вицалаша доагтIача бесса хьинаре дакъа лацац «единни потока» мелкобуржуазни теори маярра хьагучайоахача, дIаяха замагеттара дика хиннай яхаш хестаеш долча балхашта, исторе цхьаццайолча личносташа леладаьча гIулакхашта критика яц.

Вай декхар сенах латт аьлча, из латт идеологически балха, пропагандаи агитацеи долаш долча дерригача кхоачамаццеи формаццеи социализма карагIдаьнца Iалаьмате доккхий хIамаш, цаIаш йолча уйлай бахьан цхьана лоаттабеча къовсаме мел лоархIам ба къамаша дIа-хьа леладеча вежарий гIулакхий, общественни вахара тайп-тайпарча оагIошта хулаш латтача интернационализаце процесса чулоацам кхетабе республика бахача наха новкъостал дарах. ДIахо а шерра пропаганда е еза коллективай интернациональни бувзамашта, вай республика къахьегамхоша вежарашха республикай къахьегамхошца дIахьа деча новкъосталан лелаеча яхьан. ХьинарегIа юкъеоза деза Iилмахойн пропагандистайн дикагIа доле низаш нохчийн гIалгIайн истории культурен дегIаахара тайп-тайпара ханаш классови позицешкара хьахьоккхаргдола балхаш хьакхоллача. Нохч - ГIалгIайчене хиннача классови къовсамах очеркаш ю да а хьатIакхаьчай.

Декхар иштта кхы сенах латт аьлча, из латт берриг коммунисташ, кулгалдара кадраш, интеллигенци интернациональнии атеистически кхетам балара балха хьинаре дакъа лоацаш хиларах, кхы а хоадам болашагIа къаьнача традицешта, Iаьдалашта духьала цар къовсам лоаттабарах, социалистически общежите нормаш наьха вахаре юкъеяхухьача уж инициатораш а хинна дIаоттарах. Цхьаболча коммунисташеи комсомольцашеи дына обрядаш лелаяь факташ нийсъелча чIоагIагIа реакци е еза партийни организацеша, школашка, профтехучилищашка, юкъерчеи лакхерчеи дешара заведенешка атеистически кхетам балара боарам лакхбе беза. Республика Министрий Совете вIашагIъеллача керда обрядаш наьха вахара юкъеккхаьхьара йолча совета болх тоабара дерригa де деза. «Знание» общества Правленен книжни издательствоси дIахо а арадаха деза эрсийн, нохчийн, гIалгIайн металла дола Iилман-атеистически брошюраш.

Отчетни хана республика партийни организацеш идейно - кхетама болх дифференцированно, профессионально, вокха - зIамигал, иштта кхы йола башхалонаш теркал а еш лелабе гIиртай, бахача наьха тайп-тайпара доакъош чулоацаш а хиннай.

Партийнии советскии организацеша тIеххьарча хана цхьадола де дезараш даьд кхалнаха юкъера болх тоабара. Цу гIулакхо торо елар производственнии общественнии вахаре царга хьинарегIа дакъа лацийта. Цхьабакъда вай вахаре хIанз а нийслуш да дукха истий кхувлар, йодаяь саг йигар, низагIа мехкарий маьре дIателар, урдув даккхар, иштта кхыдола кхалнаьха сий доаду гIулакхаш.

Цхьабакъда партийнии, советскии, комсомольскии организацеша массе хана бе боагIа мах бац цу моча факташта, дIаяхача заман реакционни гIулакхаш леладерашта де доагIа таIазар дац, царца къовсам лоаттабеча советскии административнии органий, общественни комиссей лоархIам кIезига айбу.

Партийни организацеша дукхагIа терко ю кагирхошта юкъерча балха. Вай дика а хеташ белгалду, царех дукхагIбараша хьинаре къахьегарца хьокхам телаш хилар, пятилетка планаш кхоачашъяра къовсам лоаттаберий хьалхарча мутIарашка боагIаш уж хилар, Iилма дегIаккхувлача, производство эргаьккха тоаеча шоашкара дакъа цар юкъеккхаьхьар, тIагIертта знанеш караерзаяр.

Цунца цхьана, теркал ца деш Iе йиш яц кагирхошта кхетам телача хьалха санна ца деш вай дукха дисалга.

Республика промышленностеи юрта боахамен балха нормаш кхоачаш ца ю, производственнии къахьегамен дисциплина телхаю, социалистически яхье, коллективай общественни вахаре дакъа ца лоаца кагийнахи мехкарийн ба.

Партийнии, профсоюзнии комсомольскии организацеш декхарийла я болхлой къонача тIехьенна кхетам балара деша дукхагIа терко е. ИйслагIча пятилетка декхараш кхоачашдеча кагирхоша хьинаре дакъа лоацалга Iалашдара лостам болаш хила беза политически кхетамеи болх. ХIара комсомольца, хIара зIамсаго коллективо толам баккхара гIулакх шийх тийша долга, из бахьан тIалатта бехктокхам по биззa кхетабергбола гIулакх вIаштIехьдаккха деза. Кагирхошта кхетам лучеи уж баха кийчбечеи боккхача лоархIаме хила мегар, халахете а вай республике массови дегIабанза бола хьехам телара болам. Теркам тIабахийта безам бар кагирхошта а берригача бахача наха а правовни кхетам балара болх чIоагIагIа банза баргбоацаш хилара а.

Ховш махиллара, кхувш йоагIача тIехьенна кхетам телача боккха лоархIам ба юкъарча дешара школай, лакхерчеи юкъерчеи дешара заведеней, профтехобразоване система. Из теркаме а лувцаш, КПСС обкомо, горкомо, райкомаша де дезар даьд дешара-кхетама болх тоабара, профессорско - преподавательски состава, хьехархойн производственни дешара мастерийн дешара заведенешкарча гIулакхашта бола бехктокхам лакхбара.

Цхьабола болх чакхбаьккхаб юкъарча юкъерча образованега довларен юртарча школай балха хьалаш тоадарен хьакъехьа КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советон баь соцам кхоачашбеш. Отчетни хана лакхъеннай юкъерча школай сеть, дукхагIа хиннаб юкъера образовани йола кагирхой, тоаеннай дикала состав, хьехархойн преподавателийн говзал лакхъеннай.

Республика культурни вахаре доккха хIама а хинна дIаэттар 1972 шера паччахьалкхен университет хьеллар. ХIанз республика вузашка болх беш 27 доктори 263 Iилмай кандидати ва.

Цхьабакъда дешархоштеи кагирхоштеи кхетам телача цхьадола кхоачамбоацараш, динза дисараш теркал ца деш Iе йиш яц вай.

Лакхерчеи юкъерчеи специальни дешара заведеней, школай ПТУ партийни, комсомольски организацеша эсала юкъеоз кхетама балха вузий профессорско - преподавателий состав, школайи кхыча дешара заведеней педагогически болхлой. Вузашкеи техникумашкеи хIанз а лоха я успеваемость, къаьстта знаней дикал. Город Грозне партийни организацеша эсала пайда эц бахача наха юкъе массово-политически болх чакхбоахача студенчество санна болча боккхача низах.

Халкъа образоване органашта критика ешце а, цхьайолча юртарча школашка хIанз а лоха ба преподаване боарам.

Кагирхошта юкъе беча балха кIезига дакъа лоац ДОСААФ организацеша, физкультуран спортеи комитетаща, спортивни обществаша. ТIеххьарчара хIанзарчоа дукхагIа терко ю мастераши разрядникаши кийчбара, хIаьта кагирхой массови физкультурни болама юкъеозара кIезига ду.

Бахача наха коммунистически кхетам балара балха цхьадола дакъа юкъеккхухь культурно - просветительни учрежденей, творчески союзийн организацейн болхлоша.

ТIеххьарча хана цар баьча балха дукхазза мах баьб парте обкома пленумий решенеш тIа.

Вай республике 390 дворецаши клубаши, эзар совгIа библиотекаш я, цхьабакъда, культура учрежденей балхах лаьца КПСС обкома бюро тIа дийцача дешо хьахьеккхача тайпара, царех цхьаярашка эсала вIаштIехьбаьккхаб болх, къаьстта шоаттеи кIиранни деношка.

Культура министерстваса, партийнии, советскии, профсоюзнии органаша во лелабу кадраш харжарен дIа-хьа увттаярен болх, культурно - просветительни учрежденешка болх берех цхьа дакъа кхыметтел юкъера образовани йоацаш ба.

Халахете а, вайна хIанз а карагIдаьннадац искусства учрежденешка репертуарни планаш дика уйла тIаяхийта оттаяь хилийта, театрий, концертни организацей сценаш тIа кIоаргга идейно - художественни чулоацам болаш йола спектаклаши концертни программаши увттаелга. Дукха кхоачамбоацараш да бахача наха кинообслуживани еча а.

Шорттига эргабоах шоай болх творчески союзашеи организацешеи, хоадамболаш аьлча, писателий Союзо. Хьалха санна вай писателий литературни произведенеш керттерча даькъе дIаяха ха ювцаш я. Цар мадарра хьахьоккхаш таханара ди, цун лакхденнача духовни хьашташца. Интернациональнии атеистически кхетам балара темаех юхаувзалуш язду писателаша, художникаша, театрий болхлоша.

Парте Центральни Комитета массови информаце средствашеи эргайоахаш тоаярах дола хьехамаш кхоачаш а деш, наха идейно-патриотически кхетам луш белгтала болх баьб кепайоазон, радио, телевидене болхлоша. Укх тIеххьарча шерашка парте обкомо йийцай «Грозненский рабочий» яхача а цхьадолча районни газетий а отчеташ, чакхдаьхад массови информаце средстваш болх дика бовзача болхлошца чIоагIъяра дола гIулакхаш.

ХIаьта а белгалдаккха доагIа республиканскии, городской, районни газетий, радио, телевидене балхацара кхоачамбоацараш цIендаь дIадаланза хилар, цар тIатеIIа оттаяь планаш чакх ца йоахалга, дIаяхача замах юхедисача зуламеча гIулакхашца къовсам лоаттабелга ледара леладелга, цкъаза цу хьакъехьа ирагIа долча дешашта юстара латтилга. Къаьстта из доагIа, Назрановски, Ачхой-Мартановски, Ножай-Юртовски районни газеташта.

Иштта теркаме эца доагIа цхьаццайолча партийни комитеташа кепайоазонера критика йоагтIача тайпара кхета ца елга, ханнахьа цу хьакъехьа де доагIар ца делга, цкъаза балхаш тIа гIалат баьнна болхлой критика кIалхарбаха гIертилга.

Газетий, радио, телевидене декхараш — дукхача оагIонех лелабу партийни организацей болх мабарра бувцилга, шийн тайпарча шоай балхаца республика къахьегамхошта коммунистически кхетам балара а, КПСС XXIV съезда соцамаши ийслагIча пятилетка декхараши толамца кхоачашдара уж оарцагIбахара а областной партийни организацена гIо делга да.

Партийни организацеша цIенхаштаи тIатеIIаи вахаре чакхъяха еза боахама-организаторски а идейно-кхетама а болх цхьана лелабарах йола ленински принцип. Цо дIадех вай идеологически болх боахам лелабеча дукхагIа толамаш даха, планаш а социалистически декхараш а кхоачашдараи тIеххоачашдараи къахьегамхой оарцагIбаха мамогга дукхагIа гIо деш хулийтилга.

XIII партийни конференцеи КПСС обкома X пленумеи соцамаш кхоачаш а деш, парте обкома бюрос, горкомаша, райкомаша цахаддаш чакхдаьхад административни органаш кадрашца чIоагIъяра, социалистически законность а правопорядок а чIоагIъяра бола цар бехктокхам лакхбара, общественностацара бувзам чIоагIбара дола гIулакхаш.

Отчетни хана МВД, прокуратура, юстице балха хьожаваьв 500 совгIа саг.

Советски а административни а органаша дукха тIулакхаш чакхдаьхад паспортни режим кхоачашъяра, социалистически доалахье лораяра, тунеядцашца, базараш ерашца, бокъо йоацаш лаьтташ дIалувцаращца лоаттабу къовсам чIоагIбара.

Республике белгтала болх чакхбаьккхаб правопорядок чIоагIъяра, социалистически доалахье лораяре общественноста лоархIам лакхбара.

ХIанз республике я 800 гаргга шоай лоIамера халкъа дружинаш. Цар вIашагIтох 20 эзарнел совгIа саг, цу юкъе 7 эзар коммунисташи 5 эзар комсомольцаши ба. Хьаяь а болх беш а я 850 гаргга новкъостий судаш. Промышленноста а юртбоахама а предприятешка вIашагIъехкай 100 совгIа профилактика советаши, домоуправленешкара а улицай комитеташкара а милицена гIонна йола пункташи.

Общественноста а административни органий а болх тоабар бахьан долаш кIезигденнад кхераме зуламаш делга.

Цунца цхьана, КПСС обкома XIII пленумо белгал ма даккхара, республике моттигаш я социалистически доалахье лежкъаеш, тунеядство, общественнии лаьтташ дIалувцилга, спекуляци, къаракъац мелалга, харцахьа лелилга дIадаккхара гIулакх эсала латташ.

Милице, суда, прокуратура органаща мела леладу парте обкома X пленума соцамаша дIадеххача бесса шоай болх эргабоаккхилга, массе а хана йоагтIача бесса лакха принципиальность хилац цар законаш, паччахьалкхен дисциплина, закона дола гражданий хьашташи бокъонаши телхаерашта духьал. Цар балха юкъе, хIана а нийслу уголовни дешаш кIоаргга ца тохкаш, уж ханнахьа тохка ца доахаш, зуламаш даьрашта таIазар къоастадеш либерализм лелаеш моттигаш. Ховш я, лерттIа учет ца лелаяр, хьалха къоалаш дарах судаш яь нах бехктокхамеча балхаш тIа оттабе бокъо ца хиларах дола закон телхадар, гаргарен безаши бола нах тIаувзар бахьан долаш, торговле, совхозашка, колхозашка, доккхийча боарамех социалистически доалахьенна растраташи къоалаши даь моттигаш. ХIаьта а цкъаза юстара бус цу тайпара зуламаш даь кулгалхой.

Чурча гIулакхий, прокуратура, юстице, кулгалхой а берригa болхлой а декхарийла ба общества духьала зуламаш леладераш гучабахара болх а цун методаш а дIахо тоае, общественностацара бувзамаш шерде, чIоагIде.

Административни органий партийни организацеша цIенхашта хьадеха деза аппарата болхлоша шоашта тIадилла гIулакх дизза кхоачашделга, балха бехктокхам лакхбелга.

Партийно-советски органий декхар да шоаш болх беча моттигашка, КПСС XXIV съезда соцамашка хьежжа, административни органий а шеррача общественноста а гIонца зуламашта духьала къовсам лоаттабелга чIоагIделга, социалистически законность а общественни вахара бокъонаш а халданза чIоагIъелга.

КПСС XXIV съезда соцам тIа белгалдоаккх социальни а экономически а декхараш кхоачашдара эшача керттерча хьалех цаI парте кулгалдара лоархIам дIахо лакхбелга хилар.

ХIанз йистедоалаш да парте вахаре лоархIамегIа гIулакх — отчеташи хоржамаши делга. КПСС ЦК декабрьски Пленуме (1973 ш.) белгалдаьчча беса, XXIV съезда соцамаш кхоачашдеш ерригача партийни организацеша белгтала тоабаьб боахама а культура а вахара тайп-тайпарча оагIонашта кулгалдара болх. Белгалдаккха доагIа республике чакхъяьннача отчеташеи хоржамашеи партийни организацей болх тахка, карагIдаьннар къоастаде, дIахо йодача хана кхоачашде деза керда декхараш а уж чакхдахара наькъаш а белгалдаха гIо даьлга.

Дог гIоздоакхх чакхъяьннача дуккхача собранешка, конференцешка коммунистаща хьинаре дакъа лацаро. Парте обкомо лаьрххIа техкаб конференцей болх, теркаме ийцад коммунистаща белгалдаьха гIулакхаш, царех пайда ийцаб отчетах йола доклад кийчъеш.

Областной партийни организаци шийн XIV конференцега еhай мугIараш совдаларца, идейно кхотаеннеи организационно чIоагIъеннеи. Цун мугIарашка ва 42305 КПСС члени 1214 кандидати, тоенна цун состав. Республике бахача наьха социальни а къамий а состав йиззагIа чулоац областной партийни организаце.

ХIанз областной партийни организаце 110 партком, 1338 юххьанцарен 944 цеховойн партийни организацеш я. Промышленносте, гIишлонашка, транспорте 382, совхозашка 66, колхозашка 51 юххьанцара партийни организацеш я. Отчетни хана 939-негара 1409-нега кхоачаш дукхагIа хиннай партийни группаш.

КПСС XXIV съездеи «Партийни документаш хувцара хьакъехьара» майски (1972 ш.) Пленумеи соцамаш кхоачаш а деш, парте обкомо ерригача партийни организацей теркам тIаберзабаьб цу лоархIамеча организационно - политически гIулакхах партийни организацеш чIоагIъяра биззагIа пайда эцара. Массанахьа а лакхденнад парте членашкара а кандидаташкара а Устава белгалдаьха декхараш кхоачашделга хьадехилга, чIоагIъеннай дисциплина.

ХIанз областной партийни организаце ахалел совгIа болча коммунистаща хIанззехьа а хийцад партийни документаш, из болх чакхбаьккха яьннай 649 партийни организаци. Цхьайолча партийни организацеша шоай мугIарашкара дIабаьхаб коммуниста сийлахьча цIера сий доадераш. Цу ханачухь ворхI эзар гаргга парте членашта белгалдаьхад цар массе хана кхоачашде деза гIулакхаш, хIаьта хьинаре уж кхоачаш а ду коммунисташа. Парте обкомо итогаш яьй партийни документаш хувцара балха хьалхарча даькъа. Цу хьакъехьа дикачунца цхьана белгалдаьхад цIенхаштара кхоачамбоацараш а. Цхьайолча партийни организацешка дайдаь леладу из гIулакх, доагтIача тайпара теркаме эцац коммунисташа шоай балха тIара гIулакх кхоачашдар, общественни балха дакъа лацар.

ХIанз, партийни документаш хувцилга чакхдоалача хана, уж кхоачамбоацараш теркалде а партийни принципиальность лакхъе а еза, цу хана партийни организацей балха юкъеденача кердачун лоархIам бе а, пайданеча формаехи методехи, дIахо коммунисташца беча балха пайда эца а беза.

XIII-чеи XIV-чеи партийни конференцешта юкъерча хана КПСС мугIарашка чуийцав 3149 саг, царна юкъе 71 процент болхлойи колхозхойи ба. Лакхденнад комсомольцаш, студенташ, вайнаьха кхалнах парте чуэцилга. Парте чуийцача болхлоштеи колхозхоштеи юкъе дукха дукхагIбараш — промышленноста а юртбоахама а керттерча доакъой говзанчаш, кхоачамболлаш юкъара дешар дийшаи лакха политически кийчо йолаши, хьинаре общественни балха дакъа лоацаши бола нах ба.

Цхьабакъда парте мугIарашка керда нах чуэцача балха цIенхаштара кхоачамбоацараш а да. Цхьайолча партийни организацеша, цу юкъе Сунженски, Назрановски, Грозненски а йолаш, йоагтIача беса терко яц хьалха латта болхлойи колхозхойи парте чуэцара. Парте чуэцарашта юкъе, хьалха а санна, кIезига ба балха хьалха латта хьайбаш леладераш, гIишлонхой, инженераш, агрономаш, хьехархой. КIезига ба парте чуэцараш наха гIулакх деча доакъой коллективашка.

Партийни организацеш декхарийла я шоай мугIараш шердара, къонача коммунистий сакхетам а балха хьигар а лакхдара, массе а хана йоакхо е. Вайна чIоагIа эш мамогга дукхагIа къона коммунисташ комсомоле беча балха юкъеозилга, из цар керттера партийни декхар а лоархIаш.

КПСС XXIV съездо дIадехача керттердарех цаI да кулгалдеча балха ленински стиль чIоагIъелга. Отчетни хана парте обкомо цахаддаш терко яьй юххьанцарча партийни организацей денал айдара, парте городской а районни а комитетий болх тоабара, къаьстта лоархIам беш леладаьд тIахьожам бара гIулакх. Из болх дика лелабу КПСС Шелковской, Октябрьски, Ачхой-Мартановски райкомаша, «Автоспецоборудоване», Грозненски химкомбината парткомаша.

Конструкторски бюро, Iилман-тохкама институтий, проектни организацей, дешара заведеней, кхыча учрежденей юххьанцарча партийни организацешта тIахьожама бокъонаш яларах болча парте XXIV съезда соцамга хьежжа, из бокъо кхаьчай республика 345 парторганизацега. Ха а ховш цох пайда эц «Грозгипронефтехим», «Нефтехимавтомат» НИПИ Грозненски филиала, республиканскии больница, № 7 йолча Грознерча юкъерча школа, кхыча партийни организацеша. Цунца цхьана цхьайола парторганизацеши парткомаши я предприятешкара хьал ца довзаш, болх кIоаргга ца тохкаш, предприятей дегIаяра керттерча достамех шоашта хетар дIа ца оалаш, къахьегама дисциплина чIоагIъяра йоакхо ца еш, дуккхача во гIулакхашта юстара латташ. Цкъаза цар дукха ха йоаю тайп-тайпара планаш оттаяра, чакхдаха лерхIа гIулакхаш белгалдахара, соцамаш оттадара, хIаьта уж кхоачашдара геттара кIезига ду цар, кхоачамбоацараш белгалдахар мара, уж дIадахара хьинаре къахьегац.

Города предприятешка технически прогресс яра, капитально гIишлош хьалъелга тоадара дукха соцамаш тIаийцад парте Грозненски горкомо. Цхьабакъда предприятеш технически эргайоахилга, хано дIадехачунга хьежача, хьалха а санна тIехьа латт, керда гIишлош хьалъяра а капитальни вложенеш караерзаяра а планаш цIаккха а кхоачашъяц.

Вай кхетадеш хила деза лаьрхIар кхоачашдара тIахьожам лелабар — партийни кулгалдара ерригача оагIонашка, управлене моллагIча даькъе организационни балха керттера метод йолга. Из дIаболабе беза соцам тIаэццашехьа, цахаддаш, хIара деша лелабе а беза. ТIахьожама эффективность вай къоастае йиш я цунах хьахинначунга хьежжа.

Общества вахара ерригача оагIонашта кулгалдареи наха юкъе беча организаторски а политически а балхеи боарам лакхбелга дIахада йиш йоацаш дувзаденна да болх бераш къоастабелга, дIанийсбелга, кхетабелга тоадарца. Отчетни хана вай партийни болхлошта юкъе баьхкаб лакхера дешар дийша, дика балха говзал йолаш бола специалисташ. Цу дерригнех дика беркат доал цар кулгалдеча коллективашта.

Цунца цхьана парте горкомашеи райкомашеи телхаю кадрашца болх бара принципаш, лерттIа терко яц кулгалдара болхлой хьахержа дIаоттабеш, из бахьан долаш бехктокхамерча балхашка нийслу кхоачамболлаш политически кийчо йоацеи морально чIоагIа боацеи нах. Отчетни хана, къаьстта КПСС обкома X пленум хиначул тIехьагIа, парте обкома бюрос, горкомаша, райкомаша хьалда гIулакхаш чакхдаьхад кадрашцара болх чIоагIбара.

Цхьабакъда кадраш къоастаяра, дIанийсъяра, кхетаеш кхеяра балхацарча цIенхашттарча кхоачамбоацараша шоаш долга хайт тахан а. Хоадамболлаш дIадаккха деза вай цхьанахьа балха тIа баьгараш кхычахьа кулгалдеча балха хьежабелга, нийса а принципиальни а мах бе беза цар. Дукха ха йоацаш партера дIа а баьхаб, балхаш тIара мукъа а балийтаб «номенклатурера делецаш» вежарий МамиловгIар. Укхаза белгалдаккха лов сона торговле министерства, хьун боахама управлене, парте Заводской а Ленински а райкомий а кулгалхошта, бIаргагучча дуккхача хана цар шоай гIулакхаш леладаьлга. Цу хьакъехьа къоачамболлаш шоашка хоамаш доллашехьа а ханнахьа принципиально мах баьбац цар цу деша. Цу тайпара гIулакхаш ира къоаста ца дарах хьахул партийни а паччахьалкхен а дисциплина телхаелга.

Парте горкомаша, райкомаша ледара леладу юкъерча звенох кадраш кийчъелга, из бахьан долаш массе а хана хала хул кулгалдеча балха хьожаве саг-лаха.

Отчетни хана парте областной комитето боккъонца кхоачаш а яьй тIехь тIехьа дегIа а йоалаяьй партийни чурча демократе принципаш. КIезиг-дукха тоаденнад партийни собранеш чакхйоахилга, дукхагIа хиннай хержа партийни актив, лакхбеннаб цун лоархIам. Партийни собранешка дукхагIа дувца доладаьд партийни организацей вахара а балха а лоархIамегIара дешаш. Лакхбеннаб партийни комитетий пленумий а бюро а лоархIам.

Кхаь шера чакхъяьккхай 13 КПСС обкома пленум, 16 республиканскии партийни а партийно-боахама а актив, хан-ханнахьа хиннай промышленноста, гIишлошъяра, юртбоахама кулгалдара боарам лакхбарца, партийно-организационни а массово-политически а болх тоабарца дувзаденна дола дешаш дувцаш бюро заседанеш.

Парте обкомо массе а хана ховм баьб партийни активага парте а Советски паччахьалкхен а лоархIамегIарча соцамех, КПСС обкома пленумийи бюрои соцамаш кхоачашдарах. Из пайдане практика дIаийцай республикерча цхьайолча парте горкомаша, райкомаша, юххьанцарча партийни организацеша.

Кхоачамбоацараш дIадахара гIулакх тоадара гохкамех чакхьяьнна метод я критикеи самокритикеи, — хувцалургйоаца партийни вахара принцип, коммунисташ, берригa къахьегамхой кхетабара, цар творчески инициативеи хьинари дегIадоаладара дIоагIа. «Принципиальни критикеи самокритикеи шорра дегIайоалаяр, — яьхад нов. Л. И. Брежнева КПСС XXIV съезда йолча ЦК Отчетни доклада тIа, — партийни организаци политически унахцIена хилара, цо партена хьалхашкара, халкъа хьалхашкара шийн декхар нийса кхетадара белгало я».

Керттерча даькъе, партийни организацеша кIезига дац цу хьакъехьа. ХIаьта а цхьайолча партийни организацешка ханханахьа собранеш хилац, яь критика теркалъяц. Дуккха коммунисташ пассивни ба, критикаи самокритикаи боарам лоха ба. Из лазар доаллаш я Сунженски, Назрановски, Грозненски, Веденской районашкара цхьаццайола партийни организацеш. Цу дерригаие лохбу шоай организацерча гIулакхий хьакъехьара коммунистий бехктокхам, хьакхолл бе-башха ца хетарн принцип ца хилари, толхабу комитетий а бюро а болх, доккха зе ду коммунисташ кхетабеш кхебара.

Парте XXIV съезда соцамаши, коммунистически гIишло хьалъеча Советий лоархIам дIахо лакхбара хьакъехьара КПСС ЦК соцамаши кхоачаш а деш, парте областной комитето массе а хана терко яьй республика Министрий Совета, городской а районни а Советий балха, лакхбаьб ийслагIча пятилетка халкъбоахама планаш кхоачашъярен наха юкъера къетама болх чIоагIбарен хьакъехьара цар бехктокхам. Цу дерригне вIаштIехьдаьккхад Советий болх кIезиг-дукха тоабе. Цунца цхьана республика Министрий Совето, дуккхача городской а районни а исполкомаша, юртбоахама организацешеи ведомствашеи лерттIа пайда эцац юртбоахам дегIабоалабара йолаш йолча дикача Iалама торонех, мела леладу юртбоахама производствана специализаци а интенсификаци а елга, колхозий юкъара комплексаш хьалъелга, кхоачам боацаш латт юртбоахама болхлой кийчбара боарам лакхбелга, доагтIача тайпара хьадехац царгара паччахьалкхен дисциплина кхоачашъелга.

Отчетни хана кIезиг-дукха тоаденнад профсоюзни организацешта партийни кулгалделга. ДукхагIа хиннаб профсоюзашка болх беш бола коммунисташ. ХIаьта облсовпрофо, профсоюзий отраслешкарча обкомаша кхоачам болаш лелабац социалистически яхьа, коммунистически къахьегама болама кулгалделга, йоагтIаш йола инициатива яц производства экономически эффективность лакхъяра балха тIа. Профсоюзни организацеша хIанз а кIезига пайда эц болхлой собранеех производствана кулгалдара къахьегамхой юкъеозара, лов къахьегама законодательства телхаелга, болхлоштеи гIулакхерча нахаи къахьегамах доагIари совгIаташи дIалуча, фусамаш екъача, къахьегамхошта доагтIаш дола культурно-вахара а балха а хьалаш вIаштIехьдоахача нийслуш дола кхоачамбоацараш.

Комсомольски организацешка гIолла лелабу парте обкома берригa а ше кагирхошца дIахьош бола организаторски а политически а болх. Укх тIеххьарча хана партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша тоадаьд комсомола кулгалделга, лакхбаьб кагирхошта кхетам лучара цун лоархIам. Цхьабакъда парте цхьайолча городской а районни а комитеташа йоагтIаш йола терко яц комсомольски организацей балха, наггахьа мара ювцац пленумашка, бюро заседанешка цар отчеташ, партийни болхлоша кIезига ду кагирхошца къамаьлаш, лерттIа довзац цар хьашташ, лоIамаш.

Отчетни хана областной комитета членашеи членалла кандидаташеи хьинаре дакъа лаьцад пленумий балха, бюрона, секретариата новкъостал даьд боахам, культура дегIайоалаяра дешаш къоастадеча, организаторски а массово - политически а болх тоабеча. Областной партийни организацена массе а хана дизза новкъостал хиннад парте Центральни Комитетагара.

ДIадоладеннад пятилетка диълагIа, къоастамбеш дола шу. Партийни, советски, боахама органий, ерригача общественни организацей керттерча теркаме хила деза дерригача технико -экономически хьажкхамех хIара даькъе, хIара предприяте, гIишлоно, колхозо, совхозо 1974 шерара а бIарчча ерригача пятилетка а планаши социалистически декхараши кхоачашделга, тIеххоачашделга. Иза да вай эггара хьалхарча лоархIамерен тIехьа тетта йиш йоацеи декхар. Из кхоачаш ца дича вайна Iалашдулургдац пхе шера план толамца кхоачашъяра эша хьалаш. Вай теркалде деза пятилетка диълагIча шера декхараш хьожхамашка диллача доккхийн чоалханеи хилар, цо промышленноста, транспорта гIишлоений, болхлошкара, юртбоахама къахьегамхошкара тIатеIIа хьинаре къахьегилга дIадехаргдолга. Уж декхараш кхоачашдаро дIадехаргда вайгара организационно - партийни а идеологически а балха боарам дикка лакхбелга, партийни а государственни а дисциплина мамогга чIоагIъелга, дIахо дерригхалкъа социалистически яхь дегIайоалаяра парте ерригa горкомаш, райкомаш, районни, юртий, поселкай Советий исполкомаш, юххьанцара партийни, профсоюзни комсомольски организацеш оарцагIйоахилга.

Шерра социалистически яхь дегIайоалаеча доккха дакъа кхоач коммунисташка. Партега, советски халкъага КПСС Центральни Комитето даьча КхайкаралI тIа тIахьех партийни организацеш берригa парте членаш пятилетка диълагIча шерара декхараш толамца кхоачашдара лелабеча къахьегамхой низ болча болама керте отта, Iоаяьча говзалах биззa пайда эца, шоай берригa болх эргабоаккхаш тоабе, массе хана хьалха хила, эггара халагIча хила, халкъ, цун хьашташ, ираз бахьан лоаттабеча къовсама дерригa хьинари хьакъхьали дIадала. Бокъонца цунца да коммунисташ лакха идейность а хьинар а долаш хилар, цар партийни лакха саккхетам болаши ше ца кховешн хилар. Мукъа ба сона областной партийни организаце коммунисташа КПСС XXIV съездеи декабрьски (1973 ш.) Пленумеи исторически соцамаш вахаре кхоачашдара кхы а хьинарегIеи тIагIерттаи болх бергхиларах, вай мехка коммунистически общество хьалъеча дизза дакъа лоацаргхиларах вай парте Центральни Комитета тешам бала.

Сурта тIа: конференце делегаташ. Аьрдехьара аьттехьа — Малгобекски района «Ингушский» совхоза доярка Н. М. Пешхоева, Малгобекски бурув деттара балхий управлене начальник Х. А. Хамурзиев, Шалински района «Джалка» совхоза звеньевой Б. Саидов, Ачхой - Мартана района «Лермонтовский» совхоза доярка Б. Ахмаева, Наьсарен района «Назрановский» совхоза хьажкIаш лелаеча звено звеньевой Х. Кодзоев.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ШАХТЕРАША ЗАБАСТОВКА ХIАНА Ю

Айхха наькъа хьатIа а отташ кIотаргаш ягIа, баьццара баьш да. Из малхбоалехьарча оагIорахьа Англе массаза а хулаш йола пейзаж я. ХьалхагIа наькъа тIа гIолла каст-каста йолхаш горз кIорах етта грузовикаш. ХIанз цхьаккхе а гац. Яьсса я шахта а. Боккха чIега улл чIоагIача аьшка коанаIарех. Пен тIа гIолла мелаца доккхийча алапашна яздаьй: «Котало яккхалца тхо укхаза кхы юхадоагIаргдац».

ДIачvкхоач тхо Дил яхача шахтерий городе. Английски горнякий массане юкъарча забастовке дакъа лоацаш ба шахтераш. Эггара хьалха хьанийсденнача цIагIа дIачvвола со. Укхаза зIамигача квартире вахаш ва Ян Пит. Деррига а шин гIанд мара дац цIагIа, цудухьа Ян ше. бIарсаьнаш а доахкаш, сомача аьхингах яь свитер а ювхаш вола къонах, гIандаш сесаган хьаьшан цIа а денна, ше кхуврча хьалхашка кIувса тIа Iохов.

— Фуд оаха лерхIар?—хаттар шийга дIадале хьаду Яна. — ХьабIарахьажал сона. Забое халланза сов чIоагIа тата доаллаш хиларах укх тIеххьарча хана къора верзаш воагIа со. ЧIоагIагIа дола селикоз кораласд согара лораштa. Ткъаь дийтта шу мара даланза вале а, инвалид хиннав сох хIанзле а.

— Дукха ха йоацаш грузчикалла вахийтав из,—къамаьла юкъеэккх Джуди. Яна сесаг. — Болх кхы аттагIа ба ала хIама долаш бац. хIаьта алапи кIезигагIа да, бIарччача кIирагIа лур — ерригa а ткъаь пхиъ фунт. ВорхI фунт квартирах дIалу оаха, пхиъ налогашка йода. ТIаккха Iайха дIалоархIаргда-кх Iа дезал кхабара тхона юхедусар меллад.

Тхона, шахтерий исташта, хетачох, забастовка ца йича кхы де хIама долаш бацар тха моарой. Цар дIадехараш вIалла теркал а даьдац. Бакъдар аьлча, хIанз хало хургда тхона. Цхьабакъда шахтерий истий чIоагIа хила беза.

Пит маран сесаган хетар морг да шоай бокъонаш бахьан долаш атта браца къовсам лоаттабеча шахтераштa хетар а. Шахтераш санна халачен кхерамечен хьалашка болх беш хетаргахьа кхы цхьаькхаш бац Англе. ХIаьта а цар къахьегамах Британски гIайреш тIа эггара кIезигагIа мах лу. Ноябрь бутт юкъе кхаьчача хана ханал совнагIа болх бе ца туташ сайцаб горнякаш шоай хьал-торо тоаялшa йолча хана. КIираши беттaши дIаухар, цхьабакъда цар яхар де правительство вIалла дага а дац. Цунна меттел баха нах шахтераштa духьалбаха гIерташ гIулакх леладора. Уж бежке бора «массе тайпара къинош» дарах: экономика бухъяхарак, къаман хьаштaш теркал ца дарах, кхыдараштa.

Цу тайпарча хьалашка хоадамболлаш дола гIулакхаш чакх ца даьхача баланзар горнякий профсоюзий кулгалхой. Цар шоай 270 эзар член тIа. хьийхар массане юкъара забастовка чакхъяккхара.

— Тхона хов оахош къовсам сендухьа лоаттабу, — аьлар Дилерча профсоюза отделене председателa Джо Бэрка ТАСС корреспондентага. — Оаха хьадех алапеши пенсеши лакхделга, къахьегама хьалаш тоаделга, эйп хиларах компенсацеш телга. Шозза хиннав со Донбассе. цудухьа дика хов сона, нагахьа санна пачхаьалкхено горнякий йоаккхо йой. уж къаьстта кхыча тайпарча хьалашка баха йиш йолаш болга.

Бэркаца тхо вIашагIкхийтар забастовочни комитет чуйолча здане чу. Хадданза цIагIа хьачуухаши арауxаши бар нах, телефонаш еттар. Комитета членаша распоряженеш телар штрейкбрехерашка стачка юкъагIа. ца яккхийтар духьа пикеташ мича оттае еза хоййташ, инвалидаши пенсионераши чубаха цIеноши больницаши кIораца IалашъергIйола гIулакхаш чакхдоахар.

Бэрка йоах. 28 феврале хапал хьалха парламентски хоржамаш де аьнна «консерваторашa яьча решене тешал ду мехка хьалхашка латта ира проблемаш къоастае низ боацаш уж хилара.

Хоржамашта хьалхарча кампане хьалхарча деноша хьахьокх, торей парти профсоюзни болама шерра наступлени е дага хилар, белгалдоаккх цо, цхьабакъда цун из вIаштIехьдаргдац. ХьалхагIа хиннача забастовкаша дукха хIамаш Iомадаьд тхона. Масала, кховэткъе шийтталагIча шерарча стачко чIоагIйир электростанцей болхлошцара тха цхьоагIо. Укх денношка цар хьакхайкадир шахтерашна шоай йизза солидарность хилар. Профсоюзаша тха оагIув шерра хьаллоацаш хилар — тха керттера ког гIортолга. Тхона дика хет, горнякий къовсам английски къахьегамхоша бакъ гIулакх бахьан долаш лоаттабеча юкъарча къовсама цхьа дакъа санна тIаэцаш хилар.

Дилера тхо дIадолхача хана малх чубузаш латтар. Цун тIеххьарча зIанараша сийрдайоахар порте дIачуводачара пикеташ, вокзала хьалхашкарча майдан тIа хиннача профсоюзни митинге дакъа лоацарий бе доахка плакаташ, шахтерий цIенхашта юхьмараж. Чакхдоалаш латтар массане юкъарча горнякий забастовка Англе историе чухь хиннача эггара лирагIча классови къовсамех цхьанне кхы цхьаькха цхьа дл а.

М. ОЗЕРОВ,
ТАСС корреспондент.
Лондон.

ДЕГIАЕНАЧА СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ОБЩЕСТВА ЭСКАР

К. С. МОСКАЛЕНКО,
СОВЕТСКИ СОЮЗА МАРШАЛ,
СССР ОБОРОНА МИНИСТРА ЗАМЕСТИТЕЛЬ

ХIанз 56 шу даьннад Советски Герзашцара Низаш шоай патриотически интернациональнии декхар, шоай исторически гIулакх сийленца кхоачашдеш хьадоагIа. Социализмана карагIдаьннараш тIакхувдача контрреволюцеи дунеи империализмаи низех лоралар болхлойи ахархойи пачхаьалкхен дулхах-цIех дола гIулакх массаза а хила а хиннад, иштта долаш дусаш а да. «МоллагIча революце мел хинна а мах бац, — яьхад В. И. Ленина,— нагахьа санна цунна лораяла хой мара» (Соч. бизза гуллам, т. 37. оагI. 122).

Герзашцарча Низашкара хьали уж дегIадахари дукхача бахьанех, эггара хьалха пачхаьалкхенна чухьа хулча хувцамех, пачхаьалкхенашта юкъерча гIулакхех, хIаьта иштта технически прогрессах, Iилмеи экономикеи дегIаахарах тийша да. Цудухьа кхетадеш да, дегIаенача социализма обществе эскарен флотеи дуккха керда, уж дегIадаккхара хIанзара этап дIаихараштa юкъера белгалйоаккхаш йола оагIош хьахиина хилар. ДегIаенача социалистически общества хила хьакъ долаш йолаш йолча процессаша — социальни цхьа тайпа хиларга кхача гIертаро, демократи шерра дегIайоалаяро, ерригa пачхаьалкхен органаш леррагIа чIоагIъяро, — шоаца белгалйоах советски общества тIема организаце функцеш а.

Нагахьа санна граждански тIема шерашка Цlе Эскар, революцена карагIдаьннараш лора а деш, арахьарча моастагIашта санна, иштта чурча контрреволюце низашта а духьала ца лаьттача ца доалаш хиннадале, социалистически общество дегIаярца чура функции кIезиг-кIезига йоалаш цIаьйнай. Советски общества социальни кхетам лакхбаларга, советски халкъа социально-политически идейнии цьоагIои коммунизм хьалъеча карагIдаьннараши чIоагIдаларга хьежжа пролетариата диктатура пачхаьалкхенах эскарси халкъей моакхаз санна чIоагIъелга керттердар а долаш йола дерригача халкъа юкъара социалистически пачхаьалкхе хиннай.

Таханара Советски Герзашцарча Низий лични состав социалистически обществерча наьха кердача исторически общноста бIарчча цхьа дакъа да. Из укх тайпарча объективни бахьанашца дувзаденна да: цкъа-дале, эскара тIемахой — уж ба болхлой класса, колхозни ахархой, интеллигенце викалаш; шозлагIа-дале, шийн классови лерхIарашка диллача Советски Эскар — социализмана карагIдаьннараш, социалистически Дай-мехка паргIатон кортамукъалеи, советски халкъа кхолламе къахьегам лорабу герз; кхозлагIадале, эскара тIемахоша хьинаре дакъа лоац мехка политически, культурни вахаре, социалистически держава низ чIоагIбар духьа дерригача халкъо лоаттабеча къовсаме. КПСС Программа тIа белгалдаькхад, чурча хьалашка диллача Советски Союза эскар эшаш ца хилар.

СССР Герзашцарча Низий арахьарча функце хьакъехьа дувцача хана белгалдаккханза даргдац, шоайла духьала йолча шин системо лоаттабу къовсам ирбаларца дувзаденна цун чулоацам кIоаргбенна хилар. Империалистически пачхаьалкхений агрессивность чIоагIъенай: доккхагIа хулаш долча социализмаи демократеи ниэшта духьалъоттае тIом мара кхы эффективни средстваш бIаргагац белгалаларча империалистически гIоазарашта. Шийна кIалхарча кIийленах йоалаш латта эксплуататорски класс моллагIа авантюраш лелае эхь доацаш я, хIана аьлча хьалха латтача социалистически стройца лелаеча яхье ше эшар бакъдаь тIаэца лац цунна.

Цу тайпара хадданза тIема кхерам тIалаттача хьалашка Герзашцара Низаш чIоагIдара Коммунистически партеи советски халкъой чакхдоаха гIулакхаш империализма агрессивни уйлашта духьалдаханза ца доала гIулакхаш да. Цудухьа, кхетадеш да, дегIаенача социализма общества шийн тIема потенциал чIоагIъе йийза хилар. Цу гIулакха парте хьалхе лелаю. пачхаьалкхен тIема низ, хIаьта долче эскарен флотеи тIема низ а хьалъоттабара керттера закономерносташ бокъонца Iилман ларда тIа бакъяь хьахьокхаш болча марксистско-ленински хьехамца. Цу тайпара тIема низ хьаухийташ дола лоархIамегIара ши хIама да тIема техникеи герзи.

ДегIаенача социалистически общества боахама гIулакхаша, низ болча материально-технически базах, хIанзарча Iилма-технически революцена карагIдаьннарех ког гIортолга а еш, Коммунистически партега йиш хилийтар эггара кердагIа долча герзаца, цу даькъе ракетни герзаца а эскари флоти кийчде. Иштта бIута кхаьчай радиоэлектронни реактивни техника а.

ТIом бара кердача средствашка овлангара денз хийцар СССР Герзашцарча Низий тайпай лоархIамах хийттараш. Стратегически гIулакхашта лаьрхIа Ракетни бIу хьабарах, советски общества, ерригача социалистически содружества оборонни низ дIахо лакхбелга Iалаш а деш, тIема строительстве керда гIа баккхар хилар.

Ракетно-ядерни герзи кхыйола керда тIема техникеи юкъейоалаяр бахьан долаш боарам боацаш боккхагIа хилар Лаьттан тIарча бIун тIема низ, маневренность. Шийн доалахьа ракетно-ядерни средстваш. Iалаьмате дукха танкаш, хIанзарча герзеи тIема техникаи кхыдола тайпаш долаш бола из шийггара кхоачашдулургдолаш ба лаьттан тIа беча тIем тIа моастагIчун бIун группировкаш хIалакьяра декхараш.

Овлангара денз эргалонаш яьй фега гIолла тIабоагIача тIема духьала оборона лоаттаеча бIуна. Цун тIема низа лард я дикалга диллача кердадаьна бIун тайпаш—зенитни ракетни бIун ракеташ лелаю истребителаш-перехватчикаши. Уж даим тIема гIулакха кийча латташи сигала гIолла тIавоагIа моастагIа хьашт долча минуте юхатохалургволаши я.

ДIахо дегIадаьккхад ТIема-фегара низаш. Татал массагIа, ракеташ лелаеш, моллагIча хаоттама хьалашка лелалуш, мел лакхача моттиге тIема декхараш кхоачашдулургдолаш я вай авиаци.

Iилмеи техникеи дегIакхувлача доахача толамаша хоадамболлаш йола влияни яьй ТIема-Форда Флот дегIайоалаяра. Дай-мехка Флот дегIайоалаяра нийсагIа дола наькъаш корадаьд, нийсагIа дола боарамаш оттадаьд кемай низий тайпаштеи классаштеи; флота керттера тIема низ — хи кIал гIолла лела атомни лодкаши ракеташ лелаю форда авиаци.

Эскарен флотеи кадрашта юкъе дикалгахьа хулча хувцамашца цхьана хиннад Герзашцара Низаш ядерни герзаца, кердагIа йолча тIема техникаца кийчделга, бIун организационни структурера овлангара хувцамаш. ТIема керда средстваш юкъеяхаро паьха санна лакхбир массе оагIорахьарча кийчон, белгала аьлча, ерригача кадрай тIема-технически кийчон лоархIам. Из объективни хьашт теркал а деш, СССР Герзашцарча Низашка эффективни гIулакхаш чакхдаьхад эпсарий юкъареи тIемеи образовани сихха лакхъяра, инженерно-технически состав наьха санна йоккха хилийтара. Нагахьа санна ерригача эпсарий корпусах инженерно-технически кадраш 1940 шера 16,3 процент, 1954 шера — 28,5 процент, 1963 шера — 43,4 процент хиннаяле, хIанз уж берригача эпсарех нийсса ахаш я. хIаьта Герзашцарча Низий цхьадолча тайпашка — 70 процент гаргга. Бригадай кхы лакхерчен командирий гIулакхаш тIа 100 процент гарггеи полкий командираш 80 проценти лакхера тIема образовани йолаш бола эпсараши инаралаши ба.

Башха-дика кадраш йолаш дола вай дегIаенача социалистически общества эскар шийн мохк лорабеш лаьтта ца Iеш, социалистически содружества вежарашха долча мехкий кхерамзлеи пачхаьалкхен хьашташи лорадеш а латт. В. И. Ленина белгалдаьха «...империалистически державай йоккхача фронтана духьала а латташ, империализмана духьала къовсам лоаттабеш дола вай тIема гIулакхаша айхха кхотаяла езаш йола союза хилар...».

Из бакъахьара декхар Советски Эскаро кхоачашду шин оагIорахьарча договорий ларда тIеи Варшавски Договора ларда тIеи социалистически пачхаьалкхений эскарашца айхха цхьоагIо а йолаш. Вай эскарий тIема доттагIал социализма вежарашха долча мехкий общественнии пачхаьалкхени строй цхьа тайпа хилара, политически лерхIараш цхьатара, халкъий марксистско-ленински идеологи цаI хилара ларда тIа латт. Из шийн истори долаши юкъарча моастагIашта духьала цхьана лоаттабаьча къовсаме Iодахийтача цIийца чIоагIдаьй да. Граждански тIема шерашка а тIехьа ЦIеча Эскарах хьа а кхийтта латташ хиннаб цун мугIараштa юкъе шоай интернациональни отрядаш, роташ, батальонаш, полкаш вIашагIъехка хинна кхыча мехкашкара ши бIаьи ах бIаьи эзар совгIа къахьегамхой. Сийлахь-боккхача Даьхен тIема шерашка советски бIун оагIох оагIув а теха лирача тIемашка дакъа лаьцад чехословацки, польски, болгарски, румынски, югославски эскарий соединенеша.

ХIанз вежарашха долча мехкий эскарашца цхьана бIунн штабийн ученеш ю Советски Герзашцарча Низаша; царна юкъе цIераш яха мегаргйолаш я «Октябрьски штурм», «Север», «Одра-Ниса», «Щит» яхараш а дуккха кхыйола а йоккхий ученеш. Цхьана ученеши манёвраши яр — социализма вежарашха долча мехкий эскарий тIа-тIа чIоагIлуш дола тIема доттагIал къаьгга хьахьокхар, интернациональни солидарностеи тIема говзалеи тIехдика школа.

Цу тайпара, дегIаенача социалистически общества эскар — низ бола, эшадергдоаца эскар. Социализма гIулакха боарам боацаш чIоагIа мутIахьа йолча кадрех вIашагIделла, хIанзарча тайпара долча эггара кердагIча герзацеи тIема техникацеи кийчдаь да из. Цу цхьан ханна цо шийх дIакъоастадаьлац ше хьахиннача хьалхарча деношка денз ше хьатIаийца революционни денал, халкъа хьашташта тешаме хилар, интернациональни маIан, кхыдараш санна дола дика гIулакхаш. Ше ца кходеш социалистически Дай-мехка гIулакх деши шийн интернациональни декхар кхоачашдеши хиларца СССР халкъий, социалистически мехкий къахьегамхой, дерригача прогрессивни адамий безам болийтаб цо шийх, царгара баркал даькхад шийна.

(АПН).

Ракетни техника тIехдика караерзаяьй комсомолец, I-гIча класса тIема специалист сержант Николай Резкий (сурта тIа аьттехьа) керте латтача отличии расчета бIухоша.

Ракетни расчета тIема говзал лакхъяра хIара минутах пайда эц цо.

ТАСС фотохроника.

МАЙРА ПАРТИЗАН

Украине хиннача партизаний боламах долча архивни документаш тIа я Богорада Ивана къаьстта йола диверсионни группа. Из тIом беш хиннай Житомирски областа Андрышевски районе. Дукха тIемаш даьд цо, доккхий хIамаш карагIдаьннад цунна. МоастагIчун тIема техникеи бIуи тIабола 12 эшелон, герзи кхачев чубола дукха складаш леллийташ йохаьй. Дукха хIамакбаьб цо гитлеровцаш а царна Iунал этта хинна вай мохк бехка бIеха нах а.

1941 шу чакхдоалача хана цу группах дIакхийттав вайцигара Владислав Иванович Гриневич а цунца немецки фашисташа плен бига хинна новкъостий а.

Группана герз эшаш моттиг эттар. Цхьан партизана ховш бар хьалха хиннача райпо подвала чу дIаделла герз—пулемет, гранаташ, топаш йолга. ХIаьта уж цигара хьая езар валара кхерам тIа а латташ: уж чуйолча помещенена уллув яр Андрюшевка полицейски управлени, дийнахьа улица йизза немций лелар, бийсан фашистски патрулеш хулар ха деш.

Шоаш вIаши дезаденна зIамга саги йоIи долчогIа сарахьа улицагIа арабаьнна лелар плен хиннарий группа командир Мехеда Владимири цун сесаги. Цар лора а веш, цу хана киса йоалаеча фонарица сийрда а йоахаш, подвала чу герз доалла моттиг лохаш вар Гриневич. Юххера цо IочуIетташ йола аьшка штырь яьшка тIа Iоттаелар. Иштта хьалхxе а герз доалла моттиг бокъонца мичахьа я а хайна, шоллагIча бус герз дIадихьар подпольщикаша.

Района центра гаьна йоацаш хьунагIа яр немций эскаро йита аэродром. Цига ядар йохаяь самолеташ. Цу аэродромерча тола чу корайир дукха бомбаш. Царга хьожаши уж лораеши саг вий а хьежа, партизанаша машиннаькъа йисте хьаера массехк бомба. Царех йоакха стабилизатораш хьа а яьха, минаш хьайир. Черноруддо — Казатин яхача перегоне геттара гарга боагIа ши машинникъ. Царех цаI эккхийтача шоллагIбар толхабергболаш дар гIулакх. Цига цхьан наькъа кIал сахиллалца минаш чуйохка кIоэг боаккхаш ваьллар нийс партизан. Шоаш хьадаькхха лаьтта ги а дехкаш гаьнна дIакхухьар цар, сангар чу дуллар. бIаогагургдоацаш. Минаш чуехка, эккхийта мара ца езаш кийчйир моттиг.

Гаьнара гучаяьлар поезд. ХьатIакхоачаше а минаш леллийтар — пархъе йохаяь, гаргаш еш дIа-юха яхийтар поезд. Лотаелар ерригa гонахье. Цу тIа массехказза пулемет а теха, хьун чу баьлар партизанаш.

Iурра наха бIаргадайра из къемат—эккхийтар пассажирски поезд хинчай, цу тIа хинав фронте дIавохийташ вола бIаь гаргга фашистски эпсар. ЦаI дийна ца вусаш шевар хIалак хиннав уж.

Иштта йола моттигаш кIезига нийсъеннаяц Владимир Ивановичa. ТIем тIа денал дола гIулакхаш дарах Советски правительствас массехк совгIат деннад цунна, царца ТIема ЦIеча Байракха орден а йолаш.

Х. СУРУДЖАНЦ.

ТАХАНИ КХОАНЕИ ХУРГДА

23-гIа ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 12.00. «Байнараш бип ца лущ хила» яха «Искатель» яхача военно-патриотически клуба слет. 14.00. «Къона ленинец» яха клуб. «Октябро хьакхелла. тIемашка чIоагIденна» яха Iуйре. 18.00. Художественни литературе кердачун обзор. 19.00. Советски Арме Денна хеталаь концерт. 19.00. Кагирхой салаIара сайре. Ловз «Интер» яха вокально-инструментальни ансамбль. 19.30. Болх бу шозлагIа гойтача фильмай кинотеатро. Гойт «Круг» яха фильм.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Бригантина» яха клуб. Советски Армеи ТIема-Форда Флотеи Денна хеталаь къамаьл. 14.00. Ловз «Интеграл» яха вокально-инструментальни ансамбль. «ДоттагIала пластинка» яхача конкурса лауреаташ. 17.00. Ловз духовой оркестр. «Граждански а Сийлахь-боккхача Даьхен а тIемий иллеш». 18.00. «Советски Армеи Флотеи сийлахьа традицеш» яха радиожурнал. 20.00. «Прометей» яха кагирхой клуб. Советски Арме тIемахой хьалха латтача болхлошца вIашагIкхетара сайре.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 10.00. «Къона ленинец» яха клуб. «Даьхен салташта хетал» яха кинофестиваль. 12.00. «Мечтатель» яха клуб. «ЦIеча байракха кIал вай хьо» яха Советски Арме Денна хетаяь Iуйре. 19.00. «Даьй сийле — къонгий наькъаш» яха сайре.

КИМ цIерагIа клуб. Художественни самодеятельноста концерт. 20.00. СалаIара сайре.

Дешара болхлой ЦIа. 13.00. «Цу деной сийле йоргьяц» яха берий Iуйре. 15.00. «Волга йистера тIом» яха фильм.

Пролетбата цIерагIа культура ЦIа. 9.00. Тематически концерт (грамзапись). 16.00. «Даьхе лораеш» яха литература обзор. 17.00. Ловз духовой оркестр. 18.00. «56 шера машари социализми лораеш» яха доклад. 18.30. СССР Герзашцара Низий 56 шу дизара хетаяь кинофестиваль. 20.00. Кагирхой салаIара сайре.

24-гIа ФЕВРАЛЬ

В. И. Ленина цIерагIа культура Дворец. 10.30. «Сийг» яха клуб. «Шоана, дукха ха ловраштa» яха альманах. 12.00. Болх бу книжкаш дукхалезарий уголоко. ДIахоьо «Коммунара виIа йоI» яха Е. Верейскаяй книжка довзийта. 12.00. Болх бу хIанзарча бальни халхарий школа. 17.00. Профсоюзий клубий хореографе творчески коллективий сайре. 19.00. Кагирхой салаIара сайре. Ловз «Интер» яха вокально-инструментальни ансамбль. 19.30. Болх бу шозлагIа гойтача фильмай кинотеатро.

Химикий культура Дворец. 10.00. «Мохк лорабераш санна тIах вьина а чIоагIа а хургда вай» яха яхьаш. 11.00. Пионераш Советски Арме тIемахошца вIашагIкхетар. 12.00. «Тоатолг» яха кинотеатр. «Цу деной сийле йоргьяц» яха кинофестиваль. 13.00. «Сийле хийла грозненски пролетариата, сийле хийла Советски Арме» яха Черноречье бахача наьха цIей. 18.00. «Тха кIира» яха радиожурнал. 20.00. Концертен халхарийн сайре. Ловз вокально-инструментальни ансамбль.

Н. К. Крупская цIерагIа культура Дворец. 12.00. «Мечтатель» яха клуб. Берий художественни самодеятельноста концерт. 16.00. «Глобус» яха клуб. «Къахьегама — сийле» яха грозненски пролетариата ЦIеча Байракха орден енна 50 шу дизара хетадаь дагахьара журнал. 19.00. Кагирхой бал.

КИМ цIерагIа клуб. Болх бу «Iомале хоза халхавала» яхача бальни халхарий школа. 17.00. «Сийлахь-йоккха, эшаргйоаца» яха киноочерк. 20.00. Кагирхой салаIара сайре. Ловз «Старопромысловскера кагий нах» яха вокально-инструментальни ансамбль.

ДАЬХЕ ЛОРАЕШ

Сийлахь-боккха Даьхен тIом болабалалехьа хьалхха Белоцерковски пехотни училище дешавагIар Бурделов Глеб Константинович, хIаьта тIом болалуча дийнахьа 1941 шера 22 июне взвода командир вар из. Шийцарча бIухошца Бурделов нийсвелар Къилбаседа-Малхбузен фронте.

ТIом беча хана рота командира човнаш йир. Цун метта дIаэттар Бурделов, цул тIехьагIа батальона команда еш хул къона эпсар.

Цкъа фашисташца къиза тIом беш хала човнаш йир Бурделовна. ТIаккха госпитале вуг из. Вийрзачул тIехьагIа оборона министерстве балха тIа вохийт Бурделов. Керттерча лакхерча командоване кхыча советски эпсараша цхьана Тадеуш Костюшкой цIерагIйола Польски добровольчески дивизи вIашагIтохара новкъостал де вохийт из, из задани геттара дика кхоачаш а ю.

Польша гитлеровцех IоцIенъяьчул тIехьагIа польски халкъ фашистех мукъалдоаккхаш доккха дакъа лацарах Польски правительства цIерагIа фронта командующе Советски Союза маршала Рокоссовске «Крест храбрых» яха ордени кхо медали лу Бурделов Глеб Константиновичa.

ШоллагIча Белорусски фронте а кхычахьа а тIом беш хиннав Бурделов. Дукха нийсъенай цунна валара кхерам тIалатта моттигаш, бакъда цо цIаккха а шийн са кходаьдац дукха еза Даьхе моастагIчох лораяра.

Немецки фашисташта духьала майра тIом барах Глеб Константиновичa Советски правительства дуккха орденаши медалаши еннай. Деррига а 18 совгIат да цунга тIем тIа денна.

Бурделов массаза а кийча хиннав ше Даьхенна эшшача. ХIанз цо къахьег «Чечингавтодор» управлене инженер волаш.

С. ВОРОНИН.

СУРТА ТIА: Глеб Константинович Бурделов.

Н. БОРЩЕВСКЕ сурт.

ЦIЕЧА ЭСКАРА ДЕННА ХЕТАЯЬ

Бераш геттара раьза долаши сакъердамеи чакхъяьлар укх деношка Шелковски станица бархIшерарча школе ЦIеча Эскара Денна хетаяь хинна дешархой сайре.

Цига дакъа лоацаш хилар Даьхен Сийлахь-боккха тIом болча хана турпала город Севастополь немецки гIаьрахоех лораеш тIомбаьраш Щербаков Николай Владимирович, Прохоров Василий Михайлович.

Вераштa цар дийцар Севастополь фашистех лораеш, советски бIухоша баьча тIемах.

Даьхен Сийлахь-боккхача тIема ветеранаштa дешархойа деш делар деррига дешара шу шоллагIча шера цаI чу ца вусаш чакхдаккха.

У. ВЛАДИМИРОВ.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

23 февраль
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Массанена йола гимнастика. 9.20 — Кердадараш. 9.30 — «Поэзи». Сийле хийла хьона, ЦIеча Седкъан турпал. 9.50 — Гаьнарен юхерен илли. Передача дIахьу композитора Левашова. 10.30 — Советски Союза гIулакх деш ва. 11.30 — «Саг. Лаьтта. Вселенни». 12.00 — «Искусства мастераша — Советски Эскара бIухош...» [illegible] 14.30 — «Форда тIара гIашлой» хьача телевизионни программа. 15.00 — [illegible] «ДикагIа дола товараш дукхагIа», 15.30 — «Ашараш — тахан», 16.15— «УнахцIено». Iилман-популярни программа. 16.45 — Босбола телевидени. Хьайбай дунен тIа. 18.00 — Кердадараш. 18.15 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 18.45 — Босбола телевидени. Лыжни спортах йола дунен чемпионат. Швецера передача. 19.20 —«Орэра» яхача вокально-инструментальни ансамбла концерт. Тбилисера передача. [illegible] телевидени. Спортивни программа. 23.50 — Кердадараш. Передачай программа.

II ПРОГРАММА

16.00 — Мухамеджанов. Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театра «Захал» яха спектакль (нохчий меттала). 17.45— «ТIем тIа, тIем тIа санна я» яха художественни фильм.

24 февраль
I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Бераштa йола Iуйрийнара гимнастика. 9.20— Кердадараш. 9.30 — Дешархошта. «Гургал бетта сахьат». 10.00 — [illegible] дIахьу поэта Суркова. 12.30 —«Юртара сахьат». 13.30 — «ТIом сецачул тIехьагIа сайрийна 6 сахьат даьлча» яха художественни фильм. 15.10 — Телевизорашка хьожарий письмойх йола музыкальни программа. 15.40 — Дунен халкъашта юкъера панорама. 16.10 — Босбола телевидени. Мультфильмай программа. 16.40 — Босбола телевидени. Лыжни спортах йола дунен чемпионат. Швецера передача. 17.20 — «ДоттагIлеи пластинка» яха телевизионни музыкальни фестиваль. 18.45 — Босбола телевидени. «Кинонкъбархой клуб». 19.45 — Телевизионни спектакла премьера. Левашов. «Шун корреспондент». «Наьна къастача» [illegible] Передачай программа.

II ПРОГРАММА

12.20 — Сийрда цIе парус. ЙоккхагIа йолча классашка дешабагIараштa йола программа. 13.00 — Симфонически оркестра концерт.

РАДИО

23 февраль

6.30 — «Юртара вахар» (нохчий меттала). 6.45 — Хоамаш. 7.20 — Республикански газетий обзор. 8.25 — «Къонал» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 13.00 — «Даьхенна тешаме» яха литературни композици (гIалгIай меттала). 13.20 — Патриотически иллеш (гIалгIай меттала). 13.40 — [illegible] ха тIа» яха радиокомпозици (гIалгIай меттала). 14.30 — «ТIемашка яйза котялон дегагIоз» яха радиокомпозици (эрсий меттала). 15.15— Дезача ден концерт (эрсий меттала). 15.00 — «Кавказа Iуйре» яха радиожурнал.

24 февраль

7.10 — Республикански газетий обзор. [illegible] «Нохч-гIалгIай литература дIалоладалара бола эрсий метта лоархIам» яха беседа (нохчий меттала). 14.00 — «Пропагандиста дош» яха очерк (эрсий меттала). 14.20— ХIанзара нохч-гIалгIай иллеш (нохчий меттала). 15.15 — Новатора клуб (эрсий меттала). 15.40 — Ашараш (эрсий меттала). 16.00 — Школьни глобус (эрсий меттала). 16.15 — «ДоттагIлено хьадаьр» яха очерк (гIалгIай меттала). 16.30 — «Машаре цхьана дахари идей къовсами» яха беседа (нохчий меттала). 16.45 — «Къахьегама сийле» [illegible]

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, нагнагахьа кIезиг-дукха лоа а делхаш, ша а билла, малхбоалехьара чIоагIа мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике гIолла 2 градус шелалгара 3 градус йIовхалга кхоачаш, Грозне 0 градусагара 2 градусага кхоачаш йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанен доммен хувцалуш [illegible]

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051 г. Грозный, Ленина улица 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктохкама секретаря—3-34-38; партийни вахарен культурин отделан — 3-61-46; промышленноста отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела — 3-42-28; письмаш отделан бухгалтерин — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051 г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни и культуры — 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадувл шинарен, орси. шоаттен дешашка.

СФ04088. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84. Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84. Заказ № 1904.